

Krönika 1954

Hakarps Hembygdsgård

Landsarkivet i Väddena

Hakarps husförärs- och församlingböcker

Hakarps sockens ämneprotokoll

Hakarps fattigvårdsstyrelsens räkenskapsböcker

LINDSTAM: Huskvarnskrönika 1921

LEVANDER: Fattiga folk och uppätt 1914

Svenska allmogets liv

Muntliga uppgifter av gamla Hakarpsbor

Krönika 1954

Halsbury's Handbook

1911

Använda källor.

Landsarkivet i Vadstena

Hakarps husförhørs- och församlingsböcker

Hakarps sockenstämmoprotokoll.

Hakarps fattigvårdsstyrelses räkenskapsböcker

LINDSTAM: Huskvarnacrönika 1925

LEVANDER: Fattigt folk och tiggare 1934

Svenska allmogens liv.

Muntliga uppgifter av gamla Hakarpsbor.

I krönikans åttonde årgång har samma princip följts som tidigare. Den vill först ge en utblick över viktigare händelser i socknen under år 1954. Dessutom vill den rikta blicken tillbaka och berätta om torp och backstugor i bygden och ge glimtar ur forna dagars folkliv i helg och söcken och ur fattigfolkets liv under 1800-talet m. m. Till Hakarps kommun och annonsörerna, som genom ekonomiskt stöd möjliggjort krönikans utgivande framföres ett varmt tack.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Redaktionen.

Årsberättelse 1954.

Årsmötet hölls den 5 april på Bruksgården Stensholm. Efter förhandlingar visade Ivar Meurling en serie bilder och berättade om en resa till Öland.

Den 12 juni samlades ett 70-tal personer för invigning av Klinten bland vilka märktes en del ättlingar till de, som en gång bebott den gamla backstugan. Man har sökt att i görligaste mån sätta stugan i det skick den befann sig för 100 år sedan beträffande möbler och annan inredning. Från Viktor Karlsson i USA, vilken är född på Klinten 1881 har föreningen erhållit 20 dollars för vilka man inköpt ett gammalt väggur och en äldre byrå. Stockmakaren Per Ljungström har överlämnat en del gamla redskap, kökssaker, tavlor och ett gammalt slagbord och minnesgoda medlemmar har skänkt mat, dukar m. m. Hela kostnaden för stugan har uppgått till 2.031:15 kr. Flera intresserade medlemmar har utan ersättning utfört det mesta av arbetet.

Invigningen inleddes med musik av Evert Plym och Åke Grytberg varpå ordf. Gunnar Hakeman hälsade de församlade och framhöll bl. a. betydelsen av bevarandet av sambandet mellan nuet och gången tid varå just stugan ville vara och förbliva ett synligt bevis. Så sjöngs allsång och Lennart Söderqvist berättade om den gamla gården Ratens historia och lämnade några glimtar ur backstugufolkets liv och slutade med att läsa H. Nybergs dikt "Den gamla gården". Efter kaffeservering följde ringlekar, och så avslöts dagen med helgmålsbön av komminister Josef Larsson.

Sommarresan ägde rum söndagen den 12 juni med 40 st. deltagare. Färden gick med buss över Jönköping, Månsarp och Öreryd till Isaberg. Här gjordes uppehåll för matrast och flertalet av rese-

närerna besteg det märkliga 309 m. höga utsiktsberget för att få en utblick över Småland och Västergötland. Så gick resan genom Gnosjö mot Kärda. Här gjordes uppehåll vid det märkliga herresätet "Herrestad", där väckelserörelsen hade sitt centrum hos den märkliga "Mormor på Herrestad", fru E. Petersen under 1800-talet. Man fortsatte härifrån till Värnamo där besök gjordes i Apladalen varefter lunch intogs på Turistgården. Så kom man fram till Ohs bruk där ingenjör Berglund talade om det gamla brukets historia. Efter en underbar färd upp till Svensbygd på Ruskens östra sida var man efter kafferast på Solängen framme vid Nydala, där färdledaren, L. Söderqvist, lämnade några uppgifter om klostret och munkarna från 1100-talet. Klosterkyrkan och bondkyrkan besågs, varpå man fortsatte till Hagshults 1100-talskyrka, där kantor Ahlberg berättade om kyrkans historia. Över Tofteryd, Svenarum och Ödestugu gick så färden hemåt, där man inträffade vid 8-tiden.

Krönikan för 1953 har tryckts i 450 exemplar och har rönt livlig efterfrågan.

Styrelsen beslöt den 26 febr. efter anhållan från vägförvaltningen att upplåta mark för förarbeten för beläggning av vägen 132 — Ädalsvägen — förbi föreningens tomt. Marken, som erfordras omfattar c:a 25 m² av fastigheten Stensholm 1:267, skulle upplåtas mot en ersättning av 25 kr.

Medlemsantalet var vid årets slut 224 st. Styrelsen har under året haft tre sammanträden och har bestått av Gunnar Hakeman ordf., Ivar Meurling v. ordf., Lennart Söderqvist sekr., Eskil Lago kassör, Ingrid Forsström, Ivar Lundsten och Lennart Magnusson. Suppleanter har varit John Andersson, Sune Söderqvist och Martin Fagerlund och revisorer Bror Thunberg och Herman Appelvist med Gustaf Hultman som suppleant.

Kassans ställning den 31 december 1954.

Inkomster:

Behållning från 1953	6 154:89
Årsavgifter	651:—
Kommunalt anslag	500:—
Gåva till Klinten	102:80
Krönikan	866:45
Resor	380:—
Fester	88:60
Ränta	143:71
Div. inkomster	27:85

Kronor 8 915:30

Utgifter:

Rep. av Klinten	419: 36
Resor	351: 50
Fester	80: 35
Krönikan	150: —
Annonser	72: 96
Skrivm. och porton	37: 25
Diverse utgifter	160: 55
Behållning till 1955	7 643: 33

Kronor 8 915: 30

Styrelsen.

Hakarps församling

Vid utgången av år 1954 räknade Hakarp 2699 kyrkoskrivna personer, fördelade på 1 373 män och 1 326 kvinnor. Inflyttningsboken registrerade 240 inflyttningar med 163 inflyttade från stads-

församling och 72 från landsförsamling. Utflyttningsboken noterade 288 flyttningar, varav 178 till stad, 96 till ladsförsamling, 13 emigranter samt en överförd till bok över obefintliga. I födelse och dopboken har antecknats 31 födda gossar och 17 flickor samt 49 dop. I Hakarps kyrka konfirmerades 35 barn pingstafton, 3 barn har konfirmerats i annan församling. Död och begravningsboken nämner 17 avlidna män och 12 kvinnor. På Hakarps kyrkogård har 28 hädangångna fått sitt sista vilorum. Församlingens äldsta är fru Emma Kristina Ljung, f. Johansd., Broholm, född den 25 maj 1861.

Om församlingens andliga aktivitet, gestaltad i kyrkligt liv, vore åtskilligt att nedteckna. Här skall dock endast noteras några materiella data, återspeglade intresse för kyrka och kyrkorum.

Kyrkan har berikats med flera värdefulla gåvor. Stensholms kyrkliga arbetsförening har skänkt ett förnämligt altarpredikstolshänge i guldtyg och sidendamast med broderi, tillverkat av AB Licism, samt en altarduk i linne med hålsöm, vilken sytts av fru Maj Svensson, Stensholm. Från Hakarps kyrkliga arbetsförening har kyrkan fått mottaga ett antependium i handvävt linne samt ett predikstolshänge i samma material med applikationer och broderier, utförda av fru Anna Johansson, Nordskogen. Direktör Fredrik af Klercker har skänkt ett altarkrucifix, snidat i trä av Otto Pedersen, Danmark, och till vigselrummet har lärarinnan Eva Adell skänkt ett altarkrucifix, komponerat av Marianne Nordström.

Behovet av församlingshem i Stensholm, som påtalades vid biskopsvisitationen 1949, har aktualiserats genom fortsatt koncentration av bebyggelsen till Stensholms agglomeration. Kyrkoråd och kyrkofullmäktige har under året fattat principbeslut i frågan och medel har fonderats till "Stensholms församlingshem". Biskop Elis Malmeström har genom personlig närvaro vid kyrkorådssammanträde tagit del av projektet och uttalat sig för en församlingslokal av småkyrkotyp som mest ändamålsenlig och tillsammans med kyrkorådet utsett lämplig tomtplats. Kommunalnämnden har beslutat reservera erforderlig tomtmark.

Installationen av elvärme i kyrkan i enlighet med kyrkofullmäktiges beslut föregående år har påbörjats. Ritning och program har uppgjorts av länskonsulenten Åke Schinkler i Jönköpings läns elektricitetsförening och godkänts av Kungl. Byggnadsstyrelsen. Arbetet har utförts av ing. H. Ottevik, Huskvarna, och erforderliga förstärkningsarbeten av Smål. Kraftaktiebolag. Till kulturhistorisk kontrollant har Riksantikvarieämbetet utsett landsantikvarie Svanström.

Kyrkans klockstapel framträder i större likhet med den ursprungliga ekspånbetäckta 1700-talsstapeln, sedan kyrkorådet låtit be-

kläda samtliga pelare med ekspån. Till arbetet, som utförts av Per Hörberg, Hult, har åtgått 14.000 kyrkspån.

Fyra stycken blyinfattade kyrkfönster från 1890-talet, tillhöriga Hakarps kyrka, har påträffats av länsstekovaktare Ivar Meurling och genom hans försorg återbördats till kyrkan.

Stiftelsen Hakarps Kyrkas Ungdomsgård har efterskänkts kvarstående skuld på 6 000: — kronor.

Vid stiftsmötet i Jönköping den 15—17 juni representerades Hakarp av kyrkovård Erik Ljung och kyrkorådsledamoten Axel Rydberg samt vid kontraktshelgen i Rogberga av kyrkovård John Andersson och herr Herman Appelqvist.

Födda 1954

- 13/1 Hans Gunnar Peter Vestberg, Smedstorpsg. 14
21/1 Lars Söderström, Solhemsg. 10
2/2 Monika Margareta Elisabet Kornman, Carlsfors
11/2 Kristina Monika Bergström, Götängen, Stensholm
12/2 Leszek Wiktor Rospedek, Stensholm
27/2 Dan Hjalmar Blomberg, Hjärttorp 7
27/2 Kjell Roland Larsson, Rosenholm, Ebbes
10/3 Stig August Göran Grabö, Ekeholm, Jutaholm
5/3 Karl Erik Kenneth Garthammar, Bråneryd
6/3 Claes Svensson, Fagerslätt Egnahemsv. 8
19/3 Stefan Håkan Svensson, Ådalsvägen 75
20/3 Berne Torsten Karlsson, Smedstorpsg. 33
20/3 Eva Ann-Marie Grankvist, Hjärttorp 11
20/3 Kent Åke Ragnar Svensson, Fagerbergsvägen 3
27/3 Bror David Emanuel Bernström, Kikstorp
29/3 Björn Rune Fagerström, Jutevägen 12
19/4 Per Anders Gösta Almqvist, Smedstorpsg. 4
2/5 Majvor Maria Olofsson, Lexarp
6/5 Harriet Thorén, Bergdala, Ebbes
14/5 Otto Lars Göran Ström, Ringvägen 16
15/5 Arne Conny Johansson, Rosenholm, Ebbes
20/5 Karin Inga Maria Karlsson, Fagerängsg. 4
26/5 Doris Linnéa Johansson, Svineryd
1/6 Annette Kristina Malmros, Egnahemsvägen 14
3/6 Bernt Per Olof Hultman, Stensholm
10/6 Gunn-Marie Karlsson, Fagerbergsvägen 4
18/6 Märta Annika Gustavsson, Annedal
10/7 Gerhard Gunnar Olof Persson, Stensholm
24/7 Silvana Malone Christina Berglund, Skolg. 11
2/8 Lars Arne Löfgren, Tallberga, Ebbes

- 6/8 Lillemor Britt-Marie Petersson, Smedstorpsg. 6
 15/8 Magnus Gunnar Herman Wahlström, Smedstorpsg. 12
 23/8 Björn Allan Engblom, Skogsholm
 25/8 Narges Suzanne khanom Sadeghi, Barnavårdscentralen
 1/9 Ene-Liis Ojasalu, Fyrkanten, Stensholm
 5/9 Claes Arne Peter Svensson, Stiftelsen, Stensholm
 17/9 Kerstin Yvonne Damberg, Fyrkanten, Stensholm
 3/10 Per Johan Georg Svensson, Hjärttorp 16
 6/10 Ingvar Per John Andersson, Stiftelsen, Stensholm
 8/10 Nils Göran Torell, Götängen, Stensholm
 19/10 Hans Kenneth Strand, Pettersberg
 25/10 Berny Valter Evert, Skogsgläntan, Stensholm
 28/10 Bengt Arne Persson, Egnahemsvägen 2
 17/11 Eva Monika Maria Zäther, Björksäter
 21/11 Mats Gunnar Bynert, Ammarp
 15/12 Peter Karl Uno Johansson, Jutaholm
 24/12 Boel Eva Maria Karlsson, Stiftelsen, Stensholm
 30/12 Leif Valter Ingemar Pettersson, Egnahemsvägen 11.

Konfirmerade 1954

27/3 i Huskvarna kyrka:

Jan Åke Henrik Granqvist, Norra Klevaliden
 Bengt Rudolf Peter Falkman, Brunstorp

3/4 i Huskvarna kyrka:

Aino Rigmor Elisabeth Svensson, Skog. 25

5/6 i Hakarps kyrka:

Ragnar Axel Vincent Lagerqvist, Bråneryd
 Bengt Gunnar Johansson, Lexarp
 Dennis Leif Lennart Jonsson, Marieholm
 Rolf Göran Veimar Svensson, Kristiansborg
 Joel Arne Vilhelm Randau, Vilhelmsberg
 Rune Georg Vallentin Zäther, Björksäter
 Karl Gustaf Rolf Thorén, Jutevägen 18
 Karl Åke Gunnar Ljung, Broholm
 Gösta Ingemar Karlsson, Bjursbäcken
 Inge Johnny Johansson, Petersbergsv. 16, Huskvarna
 Birgit Märta Nilsson, Hjärttorp 1
 Maj-Britt Birgitta Blomberg, Bergastugan 2
 Gunnel Karin Strömqvist, Berghaga 6
 Solvig Linnéa Kristina Glans, Egnahemsv. 4
 Maj Ingalill Elisabet Vall, Fagerångsg. 8
 Berit Anita Lindström, Egnahemsv. 28
 Märta Cari Thorell, Götängen

Inger Margaretha Andersson, Smedstorpsg. 23
Anita Birgitta Friberg, Carlfors
Augusta Ann-Marie Petersson, Carlfors
Mona Marie Johansson, Marieholm
Barbro Kristina Dahlquist, Nordskogen 1
Mona Kristina Gustafsson, Solhöjden, Ebbes
Maud Birgitta Blomberg, Marieberg 1
Rut Ingvor Birgitta Karlsson, Dalslund, Ebbes
Inger Gunvor Margareta Elmgren, Bäckaskog, Ebbes
Gerd Astrid Ann-Marie Svensson, Eriksberg
Dagmar Birgitta Blomqvist, Stensholms säteri
Anita Margareta Forsberg, Anneberg
Lola Runa Margareta Klasson, Ringvägen 14
Maj Gunvor Linnéa Tuvsen, Eriksbergs Handelsträdgård
Gerd Aina Gunilla Svensson, Villa Iris
Gunnel Madelaine Larsson, Broholm
Svea Inga-Maj Johansson, Soldala, Stensholm
Irene Elisabet Björk, Ebbes.

Ingångna äktenskap 1954

Gustav Adolf Axelberg, Götene och Anny Ingeborg Randau, Petersberg.
Gustav Emanuel Andersson, Jönköping och Inga Elisabet Gannerud, Smedstorpsg. 16.
Ulf Valter David Frick, Stensholm och Gerd Gunhild Ulla-Britta Svensson, Hjärtorp.
Oskar Ragnvald Enlund, Stora Ekeberg och Hanna Ingegerd Eriksson, Stora Ekeberg.
Helge Birger Dahlberg, Brunnstorp och Elise Alvina Andersson, Brunnstorp.
Per Gustav Alf Granqvist, Skogslund, Ebbes och Ingrid Helena Margareta Meurling, Mörlunda.
Gustav Emil Andersson, Mariestad och Syster Elsa Vilhelmina Nordvall, Stensholm.
Bernt Rune Harry Dahlström, Skolg. 28 och Kerstin Gunbritt Fransson, Skolg. 28.
Gustav Bertil Karlsmo, Fagerängsg. 4 och Anna Lilly Ingegerd Stålgren, Jutaholm.
Bror Emil Andersson, Ringvägen 11 och Birgit Linnéa Charlotta Karlsson, Ringvägen 11.
Ernst Folke Lindell, Nordskogen och Gerd Marie Skog, Nordskogen.
Sven Erik Alvar Duktig Karlsson, Egnahemsv. 9 och Lisa Birgit Ingegerd Gustavsson, Egnahemsv. 9.

Bengt Egon Johansson, Smedstorpsg. 7 och Elsa Kipatzi, Stensholm.
 Lars Allan Åke Hultqvist, Huskvarna och Sonja Kerstin Elisabet
 Rosén, Ebbes.
 Bengt Olof Rune Vixe, Stensholm och Gunbritt Karin Margareta
 Rydestrand, Västra Ryd.
 Våge Allan Valentin Engblom, Hakarps kyrkskola, och Britt Eivor
 Viola Gustavsson, Ljungarum.
 Bengt Elis Andersson, Carlfors och Elsie Greta Elisabeth Nord,
 Vireda.
 Karl Olof Jonson, Hallen och Gudrun Staaf, Lekeryd.
 Sigvard Evert David Hessel, Bergkulla, Ebbes och Margit Elisabet
 Karlsson, Huskvarna.
 Lars Erik Oskar Randou, Solhemsg. 10 och Kerstin Göta Ingegerd
 Regnstrand, Jönköping.
 Alf Karl Erik Ljung, Broholm och Hanna Gunborg Linell, Hus-
 kvarna.
 Evert Emanuel Larsson, Nordskogen och Eva Charlotta Larsson,
 Huskvarna.
 Leif Eric Roland Oskarsson, Hagaslätt och Bernice Louise Liljekvist,
 Huskvarna.
 Bo Gustav Holger Boberg, Nordskogen och Gertrud Sofia Aman-
 da Gustavsson, Jönköping.
 Sture Sigvard Svensson, Bråneryd och Ina Margit Linnéa Johansson,
 Huskvarna.

Avlidna 1954

21/1 Anna Kristina Gustafsson, Daggarp f 20/10 1878 i Hakarp.
 21/1 Ida Maria Efrosyne Sundin, Halleberg, Stensholm, f 31/3
 1874 i Hulstsjö.
 30/1 Johan August Reinhold Andersson, Åkersberg, f 16/7 1890
 i Norra Sandsjö.
 5/2 Johan Algot Isaksson, Hjärttorp 9, f 6/2 1881 i Bredaryd.
 9/2 Erik Hjalmar Em. Karlsson, Furubo, Nordskogen, f 1/3 1918
 i Almesåkra.
 14/3 Lisbeth Kalli Birgitta Eriksson, Ingelycke, f 12/12 1953 i
 Hakarp.
 19/3 Maria Charlotta Moberg, Mobergsv. 6, Egnahem, f 24/10
 1862 i Skärstad.
 26/3 Inez Ingeborg Maria Moberg, Mobergsv. 3 f 19/5 1896 i
 Bankeryd.
 30/3 Hilda Augusta Maria Svärd, Ålderdomshemmet, f 16/4 1877
 i Jönköping.
 31/3 Anders Johan Johansson, Slögestorp, f 30/6 1873 i Hakarp.

- 6/4 Evert Gunnar Sture Thelander, Brostugan, f 9/7 1932 i Tofteryd.
- 15/4 Klas Josef Luther Olsson, Solhaga, Pettersberg, f 8/9 1885 i Forserum.
- 7/5 Lizzie Dagny Signhild Svahn, Huskvarna, f 25/9 1907 i Hakarp.
- 15/5 Hulda Elisabeth Karlsson, Göransborg, f 8/3 1874 i Bälaryd.
- 23/5 Elna Teresia Ekholm, Tallsbogen, Ebbes, f 29/11 1887 i Gnarp, Gävleborgs län.
- 3/6 Axel Vilhelm Johansson, Pensionärshemmet, f 16/10 1877 i Lommaryd.
- 10/6 Bror Vilhelm Andersson, Solborg, Petersberg, f 21/6 1905 i Norra Solberga.
- 17/6 Hildur Charlotta Johansson, Älderdoms hemmet, f 23/5 1878 i Jönköping.
- 3/7 Karl Henning Gilberg, Smedstorp sg. 26, f 7/10 1880 i Svarttorp.
- 8/7 Axel Amandus Karlsson, Åbo, Stensholm, f 11/7 1889 i Gustav Adolf.
- 20/7 Anders John Andersson, Stibbarp, f 26/1 1875 i Byarum.
- 21/8 Karl Johan Johansson, Älderdoms hemmet, f 30/1 1869 i Mulseryd.
- 22/8 Alfrida Matilda Lindström, Skolg. 23, f 1/9 1882 i Jönköp.
- 8/9 Hulda Elisabet Petersson, Fagerängsg. 6, f 6/9 1871 Hakarp.
- 20/10 Karl Hubert Yngve Ring, Hjärttorp 3, f 11/2 1909 i Hult.
- 3/11 Axel Gunnar Salomonsson, Hakarp, f 2/7 1905 i Hakarp.
- 30/9 Sven Erik Johansson, Tallåsen, f 15/6 1924 i Skärstad.
- 13/11 Gustav Herman Eriksson, Hjärttorp 6, f 20/8 1868 i Wassända, Älvsborgs län.
- 15/11 Johan Wiktör Andersson, Nordskogen, f 23/10 1870 i Lommaryd.
- 25/11 Augusta Kristina Lund, Pensionärhemmet, f 27/10 1864 i Malmbäck.
- 27/11 Karl Fabian Berg, Jutegården, f 19/8 1892 i Hakarp.
- 27/12 John Edgard Sundell, Eskilstorp, f 12/5 1938 i Jönköping.
- 31/12 Hilda Elisabet Svensson, Skolg. 23, f 20/11 1880 i Karlshamn.

Plötsligt kom sorgebudet om kantor Gunnar Salomonssons död. Mitt i sin gärning rycktes han bort. På hemväg från sångövning till Allhelgondagens högmässa sattes slutpunkten för hans liv genom en trafikolycka. Den dag han skulle spelat Den store hvide Flok räknades han själv till de hänsovna.

Gunnar Salomonssons bortgång väckte djup förstämning. En försynt och fridsam människa, en samvetsgrann och plikttrogen yrkesman hade gått ur tiden. Nitiskt och skickligt skötte han sin kantorstjänst med varm kärlek till kyrka och kyrkomusik. Hans lugn, karaktärsfasthet, gedigna kunskaper och förståelse för barn borgade för god läraregärning. Hans minne är aktat av kyrka, skola och församling.

Kantorn och folkskolläraren Axel Gunnar Salomonsson hade vid sitt frånfälle tjänat Hakarp i över 20 år. Han var bygdens son, född i Hakarps församling den 2 juli 1905. Efter avlagd organist och kantorsexamen i Kalmar 1931 och folkskollärarexamen i Linköping 1932 tjänstgjorde han vid Islingby skola i Domnarvet, tills han den 1 jan. 1933, vald av kyrkostämman den 30 okt. 1932, tillträdde förenade folkskollärare-, organist- och klockaretjänsten i Hakarp. Vid omreglering av kyrkomusikertjänsten enligt K. M:ts kyrkomusikerstadga 1950 övergick han den 30 nov. 1950 till tjänst efter denna stadga.

Till hugfästande av kantor Salomonssons minne bildades vid hans begravning en blomsterfond "För kyrkomusikens främjande".

Josef Larsson.

Den kyrkliga förvaltningen.

Kyrkofullmäktige har under året haft tre ordinarie sammanträden. Kassen har haft en omslutning av 79 843 kr., med en behållning av 35 683 kr. Kyrkogårdskassan har balanserat på 3 603 kr. Fonder, som förvaltas av kyrkorådet uppgick till 44 975 kr. Utdebitering pr skattekrona var 47 öre. Det frivilliga församlingsarbetets kassa uppgick till 753 kr. Dessa medel användas i huvudsak att stödja ordnandet av resor med kyrkbuss.

En ordn. kyrkostämman hölls under året, varvid antalet ledamöter i kyrkofullmäktige bestämdes till femton, såsom hittills.

Vid valet i sept. utsågs till ledamöter i fullmäktige: John Andersson, ordf. komminister Josef Larsson, v. ordf., nämndeman Gunnar Hakeman, montör Martin Carlsson, verktygsarb. Oskar Svensson, länsskogvaktare Ivar Meurling, skolkökslärarinnan Ingrid Forström, fru Margit Wall, förman Pelle Johansson, lantbrukare Harry Andersson, tjänsteman Yngve Svensson, folkskollärare Axel Werner, förman Gustaf Johansson, kamrer Tore Falkman och metallarb. Elof Dahlström. Valet gäller för tiden 1955—1958.

John Andersson.

Den kommunala förvaltningen.

Kommunalnämnden har bestått av följande personer: ordförande Albin Karlsson, vice ordförande Gunnar Hakeman, ledamöter Carl Sandberg, Gunnar Sandberg, Knut Pettersson, Gustaf Winqvist och Lennart Käll. Såsom sekreterare och kassaförvaltare har den nyanställda kommunalkamreraren, Rune Wixe, tjänstgjort från tillträdesdagen den 25 januari. I samband med att kommunalkamrer anställts har centralisering av medelsförvaltningen skett. Följande nämnder och styrelser har haft egen kassaförvaltning, som centraliserats till kommunalkontoret: Kommunalnämnden, fastighetsnämnden, byggnadsnämnden, folkskolestyrelsen, skolbiblioteket, folkbiblioteket, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnden, hemhjälpnämnden och familjebidragsnämnden. Kommunalkontoret har dessutom övertagit arbetet med de allmänna barnbidragen. Fru Ingrid Granquist har från den 1 februari varit anställd som skrivbiträde vid kommunalkontoret.

Nämnden har under året haft aderton sammanträden och proto-

kollen omfatta sammanlagt 298 paragrafer. Från kommunalkontoret har under året utgått 1.785 postförsändelser.

Trekronorsbidrag har av Kungl. Bostadsstyrelsen beviljats sex familjer samtliga bosatta i Stiftelsen. Bidragen avsåg tiden 1/7—30/9 1953 fast de utbetalats i efterskott. Från den 1/10 1953 utgår ej längre några trekronorsbidrag.

Nämnden har tillstyrkt 26 ansökningar om familjebostads- och bränslebidrag.

Familjebostads- och bränslebidrag har utgått med 36 718:75 fördelade på 56 familjer i egnahem samt med 13 058:33 kr fördelade på 29 familjer i hyresbostäder.

I enlighet med kommunalfullmäktiges beslut har kommunalnämnden tecknat kommunens borgensförbindelser för nedan angivna belopp:

Bostadsanskaffningslån, tillägglånet	27 720:—
Tertiärlån, tillägglånet	123 392:—
Egnahemslån, tillägglånet	188 770:—
Borgen å byggnadskreditiv	265 450:—

Summa Kronor 605 332:—

Vid årets början pågick uppförandet av två byggnader omfattande tre lägenheter och vid årets slut fyra omfattande fyra lägenheter. Under året har fyra nya egnahem tillkommit.

Efterfrågan på tomtmark har varit stor. Kommunen har försålt 16 tomter, avstyckade från Stensholm 1:88. Tomtpriset har utgjort 2:— kr kvm samt 50 öre i gatukostnadsersättning.

Nämnden har under året tillstyrkt 19 ansökningar om egnahemslån för nybyggnad och 11 ansökningar om egnahemslån för ombyggad.

De under hösten 1953 påbörjade arbetena med vatten- och avlopp i Pettersbergsområdet har pågått under hela året utan avbrott. Under året har även skett nyplanering av vatten och avlopp på Fagerslättsområdet och Stensholm 1:88. Dessutom skall Stensholmsområdet anslutas till det nybyggda vattenledningsnätet. I Stensholmsområde har rått brist på vatten, vilket dock under sommaren avhjälpes av en ledning, som lagts ovan jord, och som kopplats direkt till Huskvarna ledningsnät. Denna ledning frös dock i november, varför kommunen därefter har kört vatten. Till entreprenör för vatten och avlopp etapp II antogs Nya Asphalt AB, Malmö, vilka också i oktober påbörjade arbetet.

Kommunens utgifter och inkomster har haft en omslutning på 2 628 231 kronor, det största belopp, som hittills förekommit. Utdebiteringen pr skattekrona var 7:65 kr vari ingick den kyrkliga debiteringen med 47 öre.

För folkskolan har nya kurs- och timplaner tillämpats. Slöjdundervisning har införts även för sjunde klassen.

Förslag till den nya centralskolan har utarbetats tillsammans med arkitekt H. Flensborn, som uppjort ritningar och kostnadsförslag. Kommunalfullmäktige har ställt medel till förfogande och statsbidrag och byggnadstillstånd har sökts. Någon bestämd tid för skolanläggningen kan ej angivas, men man beräknar att arbetet kan påbörjas 1956. Trångboddheten för skolan är betydande. Under året har fem lokaler måst hyras utom skolan.

Skolbarnsbespisning har förekommit vid Kyrkskolan under hela året, och vid övriga skolor har barnen erhållit fri mjölk. Hela kostnaden har uppgått till 19 953 kronor.

Fattigvårdsstyrelsen har under året ägnat stort intresse åt trevningen i ålderdomshemmet. Så har åtskillig kostnad nedlagts på inköp av linne, mattor, gardiner nya armaturer och sänglampor. En rullstol har inköpts för de som förut voro dömda att sitta där de placerats. Hela kostnaden för den slutna vården har uppgått till 36 558 kr och för fattigvården i övrigt till 20 239 kronor.

Kommunens bidrag till folkpensioneringen har kostat 43 907 kr.

Vid årets slut hade kommunen en fast kapitalbehållning på 664 322 kr och ett budgetöverskott på 22 041 kronor.

Den 25 jan. fick socknen sin förste kommunalkamrer, Rune Wixe. Kamrer Wixe är född i Höreda församling den 16 sept. 1922. Han genomgick Sörängens folkhögskola 1946—48 och Sydsvenska socialinstitutet i Lund 1949—51. Under 1949—51 innehade han bokhållartjänst i Finspong och var vik. stadskamrer i Vadstena 1953.

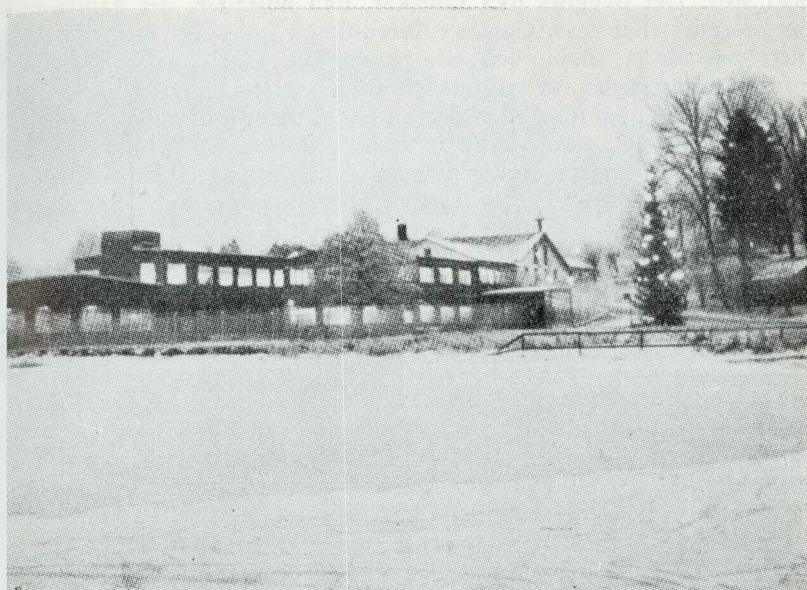

Kommunalkamrer Wixe

Fru Ingrid Meurling-Granqvist

Bilderna visar interiörer från kommunalkontoret i Hakarp.

Ett industriöde.

Ovanstående välkända bild utgjorde slutvignetten för en historik om Stensholm i 1949 års krönika. Nu har det blivit aktuellt, att åter ta fram den, förvisso tål den att bli beskådad ännu en gång. Anledningen är välbekant i Hakarp och vida däromkring. Under året har överraskande meddelats, att driften vid Stensholm skall upphöra, att tillverkningarna där överflyttas till andra orter. Vad detta kommer att betyda för framtiden är svårt att förespå, men nog blir det en epok i socknens historia. I ovannämnda historik tecknades på ett levande sätt Stensholms utveckling genom tiderna. Vattenet har årtusenden igenom strömmat fram genom fallet där. Mänskorna kunde småningom börja tämja kraften, och den utnyttjades undan för undan för allt mer utvecklade verksamhet, som gav samsättning och utkomst för allt flera av bygdens innevånare.

De senaste femton årens utveckling vid Stensholm har varit oer-

hört stor. Det byggdes nya fabriker, nya bostäder, det gamla moderniserades eller revs. Gamla tillverkningar lades ner, och nya, som mera passade en snabbt löpande produktionsteknik, lades upp. Allt upptänkligt gjordes för trivseln på arbetsplatsen enligt modern uppfattning, och nog förefaller det en utomstående som om man lyckats bra därmed, alla tyckte trivas. Verksamheten syntes gå i den fulla sysselsättningens tecken och allt var "uppåt".

I början av 1954 började rykten höras att företaget, Stensholms Fabriks AB., tänkte flytta sin verksamhet till andra platser, och att fastigheterna skulle försäljas. Det var denna gång inte grundlöst tal, utan en dag var det ett faktum, att Huqvarna Vapenfabriks AB inköpt samtliga fabrikslokaler och bostäder, och att nuvarande tillverkningar vid Stensholm skulle flyttas. Avvecklingen påbörjades under sommaren och beräknades pågå ett år. Det är naturligt, att det bland företagets anställda blev en stor oro, för vad denna transaktion skulle medföra för deras vidkommande. De råkade i en ovisshet, som det nog tar lång tid att komma ur. Visserligen hade Vapenfabriken, väl känd och med många goda försänkningar i orten, lovat bereda arbete åt dem, som inte följde med till Stensholms Fabriks AB:s nya arbetsplatser, men ingen kunde veta, vad detta egentligen innebar. Skulle Vapen flytta upp en del av sina tillverkningar till Stensholm, som avsikten sades vara, eller hur skulle det bli? Frågorna stå fortfarande obesvarade men hittills tycks alla, som så önskat, ha beretts arbete i Vapenfabriken, och där lär arbetas intensivt på att få något nytt igång i Stensholm. Med spännt intresse följer alla, arbetare, ortsbor och myndigheter vad som händer och sker. De hoppas varmt, att resultat snart skall visa sig. Julen 1955 torde väl ej kunna visa fabriken upplysta som å bilden ovan, men kanske året därpå nya hjul börjat snurra och den under förskingring varande gamla hederliga och skickliga arbetarstammen kunnat återförenas med Stensholms fabrik. "Här ligger Stensholm" har varit ett i alla våra krönikor fastslaget slagord. Det äger sin giltighet ännu idag, även om företaget bakom slagordet försvunnit från bygden.

Gamla hedersmän.

Framför den byggnad, som en gång var papperssal i gamla tiders Stensholm och där en gång pappersmaskinerna snurrade, visar vi tre gamla hedersmän från denna tid.

Från vänster: snickaren Anders Delfin, smeden Per Måns Johansson och transportarbetaren m. m. Johan Svensson, i gemen kallad "lille Johan".

Alla tre blev med tiden något av original. De båda förstnämnda räknade sin anställning vid Stensholm från pappersbrukets tid varför de var gamla i gården. Nymodigheter och påhitt var inte populära hos dessa gamla trotjänare. De kunde därom säga sin mening, var och en på sitt sätt. Delfin och Johansson var två stora spjuvrar och deras omdöme om ting och händelser var ofta uppblandat med udd och syrlighet.

Anders Deflin var född i Rogberga 1832 och arbetade vid Stens-

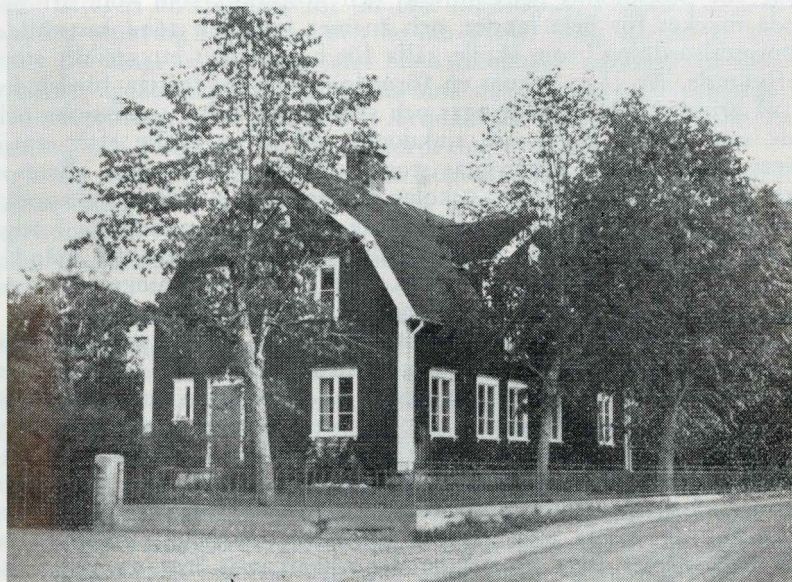
holm från 1856. Han var med om den tillbyggnad av bruket, som skedde på 1860-talet och kunde omtala hur det gick till, att med dåtidens enkla redskap forsla fram gråstensmassorna för de nya lokalerna. De sista åren, t. o. m. 1915, arbetade han endast de dagar han hade någon passande sysselsättning. Delfin var i sin krafts dagar en religiöst verksam man, som med intresse deltog i den fri-religiösa verksamheten och var en gärna hörd talare. Han byggde fastigheten Filadelfia där han bodde till sin död 1921. Under åren 1900—1916 hade Stensholm som driftschef ing. V. Pagels. På grund av sin snålhet och småaktighet var han måttligt populär bland de anställda, och de gamle krutgubbarna försummade inte att ge honom ett "tjuvnyp", då det passade. Delfin fick ett tillfälle därtill, då han en gång reste med "lillatåget" från Jönköping. I den fullsatta vagnen, där även fru Pagels var med, tillfrågades han av en medresenär, vad de hade för tillverkning vid Stensholm. "De gör rättfällor", svarade Delfin med hög röst. Dagen efter kom ing. Pagels till Delfin och framhöll det opassande i Delfins uppträdande. Delfin svarade: "Va de inte sanning då, gör i inte rättfällor här?". Till historien hör att Stensholm var en stor tillverkare av rättfällor, ett förhållande, som mer än en gång utnyttjades, då någon ville dra löje över fabriken produkter.

Smeden Johansson var född 1841 och arbetade vid Stensholm från 1884. Sommar som vinter bar han en skintröja eller kavaj, som enligt hans utsago skyddade mot värme likaväl som mot köld. På gamla smeders sätt tvättade han sig endast varje lördag. Det skedde då med så mycket större noggrannhet, och då ny arbetsvecka grydde, kom han därför till smedjan vit som snö i skägget. Smeden var av gammalt svenskt kärnvirke. Rak i ryggen gick han fram och inom smedjans väggar bestämde han ensam. Ville man ha hans hjälp, var det bäst att tala väl med honom. Lånade man tänger eller andra verktyg så gällde som villkor att lägga dem tillbaka på rätt plats och i rätt tid. Smeden Johansson arbetade till sin död 1919.

Johan Svensson kom till Stensholm omkring 1890. Han var transportarbetare, och i hans arbete ingick bl. a. att med en kärra forsla förnicklingsgods till och från Ebbes Bruk. Stensholm hade då ej egen förnickling. "Lille Johan" var känd för sitt häftiga lynne och kunde av små anledningar komma i fullt raseri. Då kunde han stå stilla på ett ställe och bara stampa i golvet. Att "reta lille Johan" var ett omtyckt nöje för fabriken småpojkar. Det fattades bara, att någon lagt ett föremål på något gods, som skulle transporteras. Då var det bäst att hålla sig undan. Utan hänsyn slungades föremålet iväg vart som helst. Småpojkar och hundar hade ingen vän i "Lille Johan". Lika förtroligt som han kunde tala med

de äldre arbetarna, lika avbitande och tvär var han mot någon, som ännu var i tonåren. Kanske hans häftiga lynne hade sin orsak i svåra förhållanden. Han var sjuklig, led av fallandesjuka, och hade ett tungt arbete för usel lön. Som ungtkarl levde han fram sitt liv och bodde efter slutad arbetsdag de sista fjorton åren hos släktingar i Sanna, där han avled år 1934.

E L.

Hakarps ålderdomshem, ombyggt och moderniserat 1924.

Fattigvård i gamla tider.

Den äldsta formen av samhällets ingripande i sociala välfärdsfrågor gäller fattigvården. Redan i landskapslagarna från 1200-talet finns föreskrifter om barnens skyldighet att vårda sina gamla föräldrar. Med kristendomens framträdande blev det en betydande uppgift för kyrkan att vårda fattiga och sjuka. Genom

klosterväsendet grundades många hospital och s. k. helgeandshus särskilt i städerna. Av den sådestionde, som uttogs av kyrkan skulle en tredjedel i regel tillfalla de fattiga. Denna del behölls av bönderna, som de kunde fördela bland de fattiga efter gottfinnande.

Inom de gillen och skrån som bildades under medeltiden bedrevs en omfattande fattigvård bland dess medlemmar. Detta fortgick till långt in på 1800-talet. Skråväsendet avskaffades 1846, men hjälpsamhet mot fattiga skrå- och gillesbröder fortfor.

I och med reformationen blev det en uppgift för staten att taga hand om de fattiga och därmed blir fattigvården en hela samhällets sak. År 1533 utkom på Gustav Vasas tillskyndan en "ordning för Stockholms helgeandshus och hospital", som kom att betyda mycket för hela landet, och än mer fick den 1624 fastställda "hospitalsordning" som skulle gälla för hela landet ett särskilt stort inflytande. År 1642 utkom en förordning där de fattiga fördelades i två grupper, dels i "åldringar och sjuka" och dels i sinnessjuka och "de som led av smittosam sjukdom", för vilka skulle efter varje församlings storlek uppbyggas stugor där de fick åtnjuta allmosor och försörjas. I 1686 års kyrkolag bestämdes att "alla som i socknen bo skola bygga och underhålla de i denna lag anbefalda fattigstugorna". Dessa stugor tycks i allmänhet ej kommit till stånd i någon större omfattning, ty i 1734 års lag — byggningsbalken — upprepas samma bestämmelse med en större skärpa.

År 1763 utkom en ny hospitalsordning där det fastslogs, att den kommunala fattigvården skulle genomföras. Härmed kom man in på hemortsrätten, som i sin ursprungliga form ännu består, och där det är uttryckligen bestämt, att där den fattige senast haft eget hemman eller som inhyses eller tjänstehjon senast varit i skatt anecknad borde den socknen vidkännas kostnaden för hans eller hennes vård. Samtidigt gavs församlingen rätt att motsätta sig inflyttning av gamla eller mindre arbetsföra personer. Enligt lagen om hemortsrätt, äger en person denna rätt, där han var mantalskriven under det år, han fyllde 59 år.

Fattigdom är ju ett relativt begrepp. I gamla tider levde en stor del av vårt folk i vad vi skulle kunna kalla "på svältgränsen". Det var för dem en ständig kamp att skaffa sig det allra nödvändigaste, och de mycket fattiga levde i ett tillstånd av fullständig brist. Till dem hörde tiggare och landstrykare (luffare). För dessa utfärdades särskilda lagar, som bestämde om tiggarklubbor, tiggarpass och tiggarebrickor. Tiggarklubban utmärkte den gård, som var i tur att ge tiggaren kost och logi. Tiggarpass utfärdades av biskop, präst eller borgmästare. Innehavaren av passet var berättigad att tigga inom ett begränsat område, socken eller stad. Tiggade han utom området blev straffet hårt nog. Han skulle fasttagas och intagas som soldat. Tiggarebrickorna var förfärdigade av mes-

sing eller bleckplåt och försedda med socknens eller stadens namn. Man förstår att brickorna var en av de fattiga eftertraktad klenod. I ett sockenstämmoprotokoll från 1786 bestämdes att "brickorna skola fästas utanpå kläderna vid bröstet och stadigt vid var omgång bäras. Eho, som går ut i socknen utan att hava brickan på sig, har ej att bekomma allmosa".

En form av hjälpverksamhet, som ofta förekom var utfärdandet av en s. k. *stambok*. Från början var det en längd för anteckning av bidrag till kyrkobyggnad i en församling, som fått särskilt tillstånd härtill. Stamboken kom med tiden att användas för annat ändamål. Om en person hade mist ett kreatur kunde sockenstämman utfärda en stambok för honom. Med denna i hand kunde han vandra omkring i socknen och be om hjälp. Från mitten av 1500-talet till långt in på 1800-talet blev stamboken en slags minnesbok i vilken ägaren lät givarna teckna sina namn, ofta med valspråk.

Fattigvården var i stort sett ordnad på samma sätt inom hela landet, och Hakarps socken utgjorde inget undantag.

Ända fram till förordningen om kommunalstyrelse på landet 1862 behandlades alla fattigvårdsärenden på allmän sockenstämma, där kyrkoherden var självskriven ordförande. De äldsta sockenstämmoprotokollen, som finnas i behåll, går tillbaka till 1775 i vår socken.

I regel utackorderades de utfattiga hos enskilda personer mot årlig ersättning, oftast till den lägstbjudande, men protokollen vittnar också om hur en gammal utfattig man eller kvinna kom "på roten". Detta innebar att de under kortare eller längre tid vistades på en gård och därefter fick bege sig till en annan. I Hakarp tycks dock denna form sällan ha tillämpats. Här löstes frågan på ett annat sätt. Enligt en överenskommelse år 1812 förband sig sockenmännen att ansvara "för husbärgering för den eller de fattiga, som sist vistats på respektive ägares ägor i deras arbetsföra tid". Så kom de många backstugorna till, av vilka ingen enda nu finns kvar inom socknen. Den under året renoverade stugan Klinten hade just den uppgiften att bli en fristad för gamla trotjänare på Dalskog och är sålunda ett bevarat minnesmärke från en gångens tids omsorg om de fattiga. Den är dock ingen backstuga i vanlig mening.

De gamla sockenprotokollen har åtskilligt att förtälja om hur man gick till väga, då de fattiga sökte hjälp. Hit hörde också uppgiften att hjälpa fader- eller moderlösa barn och sjuklingar. Här skall lämnas några utdrag ur stämmoprotokollen, vilka stundom ger en talande bild av armodet och nöden under 1800-talet och den skriande fattigdom som rådde. Paragraferna kan ibland verka hjärtlösa och hårda men vittnar också ibland om, hur man var beredd att lätta bördorna för den nödställda.

Vid sockenstämma den 10 maj 1829 "beslutades att *entreprenad*-

auktion skulle ofördröjligen anställas till bortackorderande af inhyssmannen Johannes Håkanssons i Bäckastugan tvenne barn, en son och dotter mot billig avgift”.

Den 8 maj 1831 beviljades fattighjonet Eric Forsberg ”ett par skor och en skjorta af ny väf”. Vid samma stämman beslöts ”att enkan Maja Svensdotter i Klefven, som äfven detta år husbergerar fattighjonet Carin erhåller 5 Riksd. och 16 skillingar banco”. ”Så upptogs till rådslag besörjande af husrum och vård för Husmannen Johannes Håkanssons och hans hustrus trenne barn, det äldsta på 7:e året, det andra på 4:e och det yngsta 8 $\frac{2}{3}$ mån., hvars utfattige föräldrar äro för svår sjukdom intagne på Länets Lasarett. Som hvarken Herr Direktören Lundström Herr Inspektoren Svanfeldt, hvilka hafva största talan inom Församlingen infunno sig och anstalt om desse arme barnens vård ansågs oundgängligen nödvändig, så utbjöds dem till den minstbjudande: Johannes Larsson på Abrahamstorp, som besörjt barnens vård den föregående veckan, åtog sig nu det yngsta barnets försörjning emot 8 Riksd. riksgälds.

Frågan om ensamma barn och sjuka är ofta förekommande ärenden vid sockenstämmorna. Härom vittnar bl. a. följande från stämman den 3 maj 1835.

”Företogs frågan om fosterbarnen i församlingen, för hvilka fattigkassan utbetalt för ansenliga summor af denna cassa, som förminskats till den grad, att om så fortfarande, blir cassan inom några få år helt och hållet medtagen. Nödvändigheten fordrade alltså att förminska uppfostringsbidraget. Hvad först angår Flickan Johanna Mörberg, som Torparen Johan Stenholm på Fintorp i flera år på ett berömligt sätt och kristligt vårdat, att hon nu 11 år gammal ett snällt och vettigt barn ansågs kunna göra gagn som barnflicka, och för hvilken Fattig Cassan hädanefter ej kunde bestå mer än 10 Riksdaler Riksgälds om året.”

Vid samma tillfälle beviljades ”drängen Måns Andersson i Stuts-torp, som af fallandesot är så illa behäftad, att han är alldeles oförmögen att sig själf försörja skulle intagas i fattiglängden och de allmänna fattigmedlen ökas till 12 kappar säd och sex marker so-gel af helgården”.

Den 1 maj 1836 beslöts ”att till hustrun Carin Svensdotter i Wiss-målen för det hon ytterligare försörjer med fallandesot svåra behäftade fader- och moderlösa flickan Carin Johansdotter från Inge-lycke, som nu är 15 år gammal till dess hon blir 20 år, 5 Riksd. 16 sk. banco”. Fallandesjuka — epilepsi — tycks ha varit en ofta förekommande sjukdom under 1800-talets förra del. Sjukvården var ytterst primitivt ordnad. Församlingarna fick själva ta hand om utfattiga sjuka. Så beslöt sockenstämman den 12 sept. 1831 att ordna sjukstugor inom socknen. I torpstugan Broen på Stensholms ägor ordnades ett rum till sjukhus och ett till ”Tillfriskningshus”. Back-

stugan Gustafsberg under Stibbarp och backstugan Gropen på Vassarps ägor blev tillfriskningshus. Hakarps säteri hade ett fattighus på Ingelyckes ägor vilket inrättades till sjukhus och en backstuga på samma ägor blev tillfriskningshus. De flesta av de utfattiga sjuka åldringarna vårdades dock i de enskilda hem där de inackorderades. Åtskilliga beslut vittnar härom. Så beslöts i maj 1836 "att kyrkvaktaren Hultgren för det han vårdar Fattighjonet Lars, 81 år gammal, sjuk och oförmögen att flytta sig av stället, en tillökning af förra arvodet med 3 Riksd. banco, som hädanefter blir 8 Riksd. 16 sk. banco för året". "Till Johan i Dungen för vård och skötsel af Fattighjonet Anders Andersson under Hakarps säteri, 5 Riksd. 16 sk. banco årligen." Ofta förekom att innan beslut fattades skulle en noggrann undersökning af den fattiges eventuella tillgångar ske. Därom vittnar följande paragraf från 1843 års stämma: "Enkan Katarina vid Broen 80 år gammal intages i fattiglängden, hvarvid det åligger fattigföreståndare och sexmän att straxt inventera hennes lilla tillhörighet till framtida rättelse och denna föreckning inlämna till kyrkvården." Vid samma tillfälle beslöts "att flickan Lena Svendsdotter i Hökhult intages i Fattiglängden emot det hennes hos Lars Petersson i Stutstorp innestående modernearf, 54 Riksd. banco nu genast avlämnas till Fattigkassan".

I de gamla handlingarna finner man även flera ex. på rent personlig offervillig, då det gäller någon som kommit på livets skuggsida, varom följande är ett talande bevis. På sockenstämmen 9/3 1843 beslöts: "Till hjälp för utfattiga soldatenkan Sara Stina Jonsdotter från Stutstorp, som förmodades få njuta torpet i år, men då hon ej äger tillgång till något utsäde så beslutade närvarande församlingsmedlemmar utfästa sig utgiva till henne ett bidrag härtill neml. Prosten Filén 2 kappar havre, skomakare Ljungqvist 2 kpr potatis, insp. Svanfeldt 16 kpr havre, patron Mörk 16 kpr, baron Fleetwood 16 kpr, direktör Lundström 16 kpr., Sven i Raten 4 kpr., Gustaf i Gunnestorp 4 kpr., Nils i Brunstorp 4 kpr., mästern Granbom 8 kpr., Nordström i Vassarp 4 och Samuelson i Raten Backegård 2 kpr. Och förmodades att äfven de öfriga församl.medlemmar, som hafva tillgång ej undandraga sig att i sin mon bidraga till denna nödställda enkas försorg med hennes 5 och snart 6 små barn."

Ibland kunde i motsats till ovanstående njuggheten och sparsamheten ta sig andra uttryck såsom då "orgeltramparen Hultgren begärde en kapperåck af valmar för vintern, hvarom talades men kunde ej komma till bestämt beslut, utan hvilat frågan till nästa sockenstämma".

En hjälpverksamhet som gick lättare att ordna var den förut nämnda Stamboken. Med den i hand fick ju den nödställda själv gå omkring och tigga om bistånd. Några ex. skall här anföras.

I stämmoprotokoll från 1836 finnes följande beslut: "Beviljades torparen Sven Nilsson i Arvedstorp, som mistat en ko, att genom stambok få besöka församlingens medlemmar för att emottaga någon hjälp för sin kännbara förlust". Den 2 okt. 1836 "anmälades att åboen — hemmansägaren — Anders Andersson i Svineryd i sommar mistat en ox. Till lättande af denna kännbara förlust beviljades att en stambok må cirkulera i Församlingen, då enhvar efter råd och lägenhet ville anteckna och meddela någon hjälp".

Även andra orsaker än förlust av kreatur kunde ge anledning till utfärdande av stambok. Så beslöts vid ett tillfälle att, "i anseende till de olyckor som drabbat torparen Johan Zackrisson på Sjöbo och Eric Persson i Glasberga, hvilka begge blifvit bestulna af sitt mesta födoförråd, församlingen efter sin vanliga hjälpsamhet, medel genom stambok för hvardera skulle insamlas till någon ersättning för deras lidna förluster". Denna form att hjälpa var ytterst vanlig ännu på 1870-talet.

Det har förut nämnts om hemortsrätten. Före 1862 kunde sockenstämman besluta att helt enkelt förvisa icke önskvärda personer från socknen, varom följande talar sitt tydliga språk: "Beordnades sexmännen att tillsäga Anders Håkansson, som med familj inflyttat till Vissmålen och pigan Maja Stina i Glasberga, vilka icke är skattskrivna inom Hakarps församling, det de oförtöfvat begifver sig till skattskrifningsorterna".

En särskild fattigkassa fanns redan vid mitten av 1700-talet. Denna kassa var gemensam för Hakarp och Huskvarna, som ända till 1907, då byn blev köping, hörde till socknen.

Vid sockenstämman den 13 maj 1798 beslöts att "Huskvarna stater" skulle bilda eget fattigvårdssamhälle och "därmed befrias från all tunga af den öfriga församlingens fattiga. Den kassa som socknen nu kom att disponera öfver uppgick 1799 till 68 Rdl. 33 sklr. De kontanta medel som kassan behövde fick tillskott genom gåvor från enskilda personer. Vid barndop, bröllop, kyrkotagning, begravning och genom testamente var det vanligt att vederbörande lämnade ett blygsamt belopp. Den äldsta förteckning som finns angående sådana medel från 1864, upptar t. ex.: "vid barndop hos A. Magnusson 1 Riksd. Vid bröllopslag i Smedstorp sammanskjutit 7 Rdr. Anders Johansson fr. Rosendala vid hustruns kyrkotagning 13 öre. I testamente efter Patron C. F. Mörck 10 Rdr. Hela gåvobeloppet uppgick för 1864 till 63 riksdaler och 69 öre.

Från 1848 uttogs för fattigvården 24 kappar säd, 9 skålp. torkat kött och 16 kappar potatis av helt hemman, och torparen fick bidraga med 1 1/2 kappe säd och 1 1/2 kappe potatis.

Den s. k. fattighjónsstaten utgick med hel stat på 1850-talet med 1 kubikfot, 5 kannor och 75 tum råg och samma mängd havre eller omkr. 118 l. säd för kvartal. Härtill kom 1 kbf. och 6 kannor potatis och 5 skålpund sovel samt 12 sillar och 1 riksd. i pengar. För

åtskilliga av de fattiga utgick trefjärdedels- halv- eller tredjedels stat. Fattigutdelningen skedde en söndag fyra gånger om året i prästgårdens drängstuga. Säden blandades i en lår, så att alla fick lika. Malningen fick var och en själv sköta om.

I och med de nya kommunallagar 1862 fick kommunalnämnden, bestående av fem ledamöter, ta hand om fattigvården till dess längre fram en särskild fattigvårdsstyrelse tillsattes.

Den 29 okt. 1862 beslöts "att de hittills utgående naturaprestationerna i säd och sovel skulle nu upphöra att erläggas, och att utgifterna till fattigvården skulle utgå i kontanta penningar, men kommunalnämnden vara skyldig att på sätt den lämpligast synes, inköpa och utdela till de fattige såsom vanligt den bestämda fattigvården in natura." Detta fortgick också t. o. m. mars 1882. Från 1876 hade havren utbytts mot råg. Efter 1882 utgick hela understödet kontant med 10: 10 kr i kvartalet för hel stat. Beloppet höjdes 1883 till kr. 11: 75. Antalet upptagna på "ordinarie stat" var samma år 32 st. och härtill kom 20 st. hjälpbehövande på "extra stat". Siffrorna är skrämmande höga och ger en bild av umbärande och nöd, som vi i våra dagar knappast kan ana.

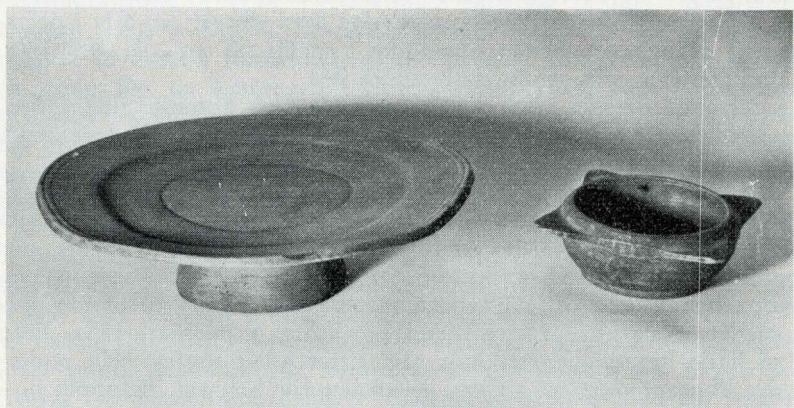
År 1811 ålades socknen att bygga ett särskilt fattighus. Som förut nämnts träffades året därpå överenskommelse att varje hemmansägare själv skulle sörja för sina gamla trotjänares bostäder. Det kom att dröja ända till 1875 innan denna angelägenhet med ett särskilt fattighus, blev ordnad. Då inköptes en gammal flygelbyggnad från Stensholms säteri för 2.000 kr. Den uppfördes på prästgårdens mark. Det var en envåningsbyggnad som kunde hysa 8—10 personer. De bodde tillsammans i de små rummen och var och en fick laga sin mat själv. År 1878 tillsattes en sköterska, Anna Greta Petersdotter, som avlönades med ordinarie stat.

Först 1924 var man beredd att avskaffa denna i många avseenden otidsenliga ordning. På det gamla husets grund med användning av dess ytterväggar och övrigt virke uppfördes den nuvarande byggnaden. Den innehåller tio rum med matsal, och varje inboende har sitt eget rum. Besisningen är gemensam och ledning av hemmet skötes av en föreståndarinna med biträde.

Den 1 nov. 1924 invigdes det ombyggda hemmet av landshövding Malmroth. Han uttalade den önskan att det skulle ledas i en sådan god anda att de gamla skulle känna verklig hemkänsla och trivsel. Det gamla avskräckande namnet "fattighus" försvinner med detta år ur protokoll och andra handlingar och ersättes med det nya namnet, ålderdomshem.

Vi har blickat tillbaka på skuggsidorna i våra fäders liv. Kanske det kunde ge oss en stund till eftertanke och tacksamhet, att vi själva får uppleva en tid, då de sociala välfärdsfrågorna lösas i vårt land som i inget annat land i världen.

Lennart Söderqvist.

Träfat — snipaskål

Gamla seder och bruk.

Ska vi bry oss om att hålla på gamla seder och bruk? Så frågar vi ibland, när vi till någon högtid plockar fram en gammal nött sak, som vi sedan barndomen varit vana att se på en viss bestämd plats.

Varje land, varje landskap, varje socken, varje hem har sina egna traditioner, och nog skulle livet vara fattigare för oss om vi *inte* hade dem. Ungdomarna tycker kanske, att talet om gammalt och fornt är tråkigt, men när de själva blir äldre, samlas de gärna med släkten, och i sina egna hem hjälpa de till att hålla de gamla sederna vid liv genom att följa hela ritualen till glädje för alla och inte minst för barnen.

Vi har alla någon gång känt sambandet med gångna släkten särskilt starkt. Vi har hittat några papper i en byrålåda, eller vi har stannat framför en tavla eller en möbel, som tillhört våra föräldrar och som kanske kommit från mormors eller farfars hem en gång i tiden. Då minns vi plötsligt alltsammans så tydligt och klart; mors humoristiska blick, fars lite bullrande skratt, eller vi tänker på julkalasen hos mormor och den stora släktbjudningen hos farfar, men helst kommer vi ihåg den glada gemenskapen i ett slitsamt vardagsarbete.

När det gäller att vårda traditionerna och föra dem vidare bör vi alla hjälpas åt. Jag tror emellertid att våra husmödrar här har en stor och rik uppgift. Fördenskull är det kanske inte ur vägen, att vi ser oss tillbaka och försöker få en bild av de husgeråd, våra

förfäder använt. Ett visst intresse har det väl också att veta hur olika produkter kommit att användas till mat och dryck.

Låt oss börja med husgeråden. På avbildningar av loftstugor ser man alltid, att gaveln mitt emot ingången är fylld med vackra fat, tallrikar och dryckeskärl. Ägaren ville göra ett gott intryck på den besökande och visade genom kärlets placering, att han kunde fira gillen med egen bordsuppsättning i tenn, rödmålat trä, lera, glas, porslin och silver.

De enkla kärl, som användes till vardags, var av trä och ler och förvarades på en undanskymd plats, oftast ovanför köksbänken på ingångssidan.

Under medeltiden var trä det vanligaste materialet till fat och dryckeskärl. Skickliga svarvare funnos på många platser, men särskilt berömda var svarvare från Mark och Kinds härader i södra Västergötland. Dryckeskärlet gjordes dels av trä, dels av ox- och kohorn.

Tennet började användas redan på 1500-talet och fortsatte att vara i bruk långt in på 1800-talet. Av det gjordes fat, skålar och dryckeskannor.

Av högre ståndspersoner infördes vid mitten av 1500-talet bruket av det *rödmålade* träet till olika bruksföremål. När allmogen fått det, är svårt att säga, men vi vet, att det under 1800-talet förekom tämligen allmänt. Figur framställningar och tänkespråk livade ofta upp den röda ytan och ökade också föremålets värde. Så värdefullt som tennet blev det aldrig, även om det under en tid intog en mycket framskjuten plats.

Glaset som material för dryckeskärl kom till Sverige omkr. 1650. Köpman Melchior Jung fick då privilegium på glastillverkning. Glaset var skört och krossades alltför lätt vid den tidens livliga gästbud. Bonden använde därför länge än den lilla silverbägaren att dricka ur.

Leret var mycket vanligt till fat och krukor under 1800-talet. Glasyren var antingen röd med vitt eller gult ornament eller vit med rött ornament. I många hem är dessa gamla fat säkerligen i bruk än idag.

Porslinet hade sin första glanstid på 1700-talet, men först efter 1850 blev det vardagsvara i våra hem.

Givetvis tillverkades föremål även av annat material än de jag nu talat om. Järn, koppar, bleck och sten har formats till grytor, krukor och andra nyttiga saker.

Bortser vi från materialet och granskar själva kärlet, kommer vi till det resultatet, att *grytan* är det äldsta matkärlet. Ursprungligen var den av sten men gjordes snart av metall. Så länge man hade öppen härd i stugan, samlades man kring den, och åt direkt ur grytan. Andra kärl var överflödiga. Så sent som på 1840-talet

berättas det från Skåne om förolyckade gröt- och vällinggrytor, som kantrat, därför att de unga husmödrarna inte kunde lägga sterna rätt under dem.

När man övergick till halvsluten spis kunde man inte längre äta ur grytan i spisen. Maten lades i stället upp på fat, som ställdes fram på bordet. Fortfarande åt alla ur det gemensamma kärlet. För kakor, sötsaker och fasta maträtter gjordes fatet plant med fot under. För gröt blev det rundat till en kupig skål och för välling formades en bytta med eller utan lock. Bestod maten av både fasta och flytande ingredienser t. ex. sill med doppa, kött med sås, gröt med honung, fick fatet en urholkning i mitten och en flat kant runt omkring. Så småningom nöjde man sig inte med att ta' köttet, som behövde skäras, från det gemensamma fatet, utan man ville ha en särskild plats att skära sönder det på. Till en början användes då en 50 cm lång träskiva, som lades på bordet, och var och en tog till sig köttstycket och skar av så mycket han önskade. Sedan dröjde det inte så länge, förrän var och en ville ha sin egen skärbräda eller disk, som den kallades. Den stora brädan sågades då sönder till små avlånga fyrkanter och var och en hade fått sin tallrik. De skarpa kanterna rundades av och brädan holkades ur på mitten, och så var den första runda flata tallriken färdig.

Till soppor och annan flytande mat behövdes en liten handskål. Den runda urholkade skålen blev förebild för skeden. För att man skulle slippa doppa fingrarna i maten, fick den ett kort skaft.

När man vant sig att äta flytande mat med sked, ville man snart också slippa ta' köttet med fingrarna, och så fick vi som sista hjälpmedel gaffeln. Kniven hade ju då varit i bruk sedan urminnes tid. *Kniv*, *gaffel* och *sked* hörde till vars och ens enskilda egendom och skulle alltid föras med till gillena. Det hände t. o. m. att dessa redskap förekom tidigare, än man lärt sig använda dem. De var helt enkelt dekorationer till festdräkten. Framför allt hörde de till brudarnas bröllopsdräkt. Trots att kniv och gaffel varit i bruk länge förekom ännu på 1800-talet, att man skalade potatisen med tumarna.

Dryckeskärlden var i början också gemensamma. Oxhornet gick från man till man och måste vara så stort att det räckte till alla. När gästernas antal steg, blev hornet för litet och vi fick då stånkan som förmedlare mellan tunnan och hornet. Näst hornet är *kåsan* ett av de äldsta dryckeskärlden i vårt land. Den användes av förnämligt folk redan under medeltiden. I Hagshult hittades 1870 en kåsa, som gått i arv i flera släktled. Den hade använts vid bröllop och begravingar, då förridaren hade den med sig på hästen och under ritten försåg sig själv och gästerna med öl. Stop och kannor av trä var andra typer av dryckeskärl, för att inte tala om de s. k. bollarna eller snipaskålarna. Bollen var ett runt kärl ofta med två öron.

Snipaskålen motsvarade närmast våra dricksglas. Den var försedd med två eller fyra handtag s. k. snibbar, antagligen för att den skulle gå lätt att ställa upp på kökshyllan. Uttrycket "att dricka en skål" har vi ännu kvar som minne av den tid, då snipaskålen var i allmänt bruk. De skålar som ännu finns kvar är i regel röda eller gula, en del har ett blomstermotiv i botten, andra är försedda med tänkespråk runt kanten som t. ex. "Drick och ät, Gud, döden och domen förgät". I Småland var dessa snipaskålar mycket populära under 1700-talet. De togs med till gillena tillsammans med en sked, skålen fördes nämligen inte direkt till munnen.

Omkring 1750 blev det vanligt att var och en fick ett glas framsatt vid sitt kuvert. Formen på det kunde variera, ibland var det spetsigt som våra vinglas, ibland cylinderformat.

De s. k. gyckelkrusen eller gyckelstoppen hade sin blomstringstid på 1700-talet. I likhet med så många andra föremål på den tiden fick de också utsmyckning med deviser som t. ex. "Jag är en kopp så from, stundom full men mestadels tom, ät mig ur och sätt mig ner". Gyckelstoppen var försedda med flera munstycken. Kände man inte till konsten att dricka ur dem utan drack på vanligt sätt, fick man lätt innehållet över sig.

Vid de stora gästabuden på 1500—1600-talen började det bland förnämligt folk bli brukligt att lägga flera lager färgade dukar på borden innan tallriker och glas plockades fram. Den seden spreds mycket långsamt till gemene man, som emellertid fick nöja sig med en duk.

"Gyckelstop"

Mat och dryck.

Vad åt man förr i världen? Går vi så långt tillbaka som till Starkodder berättas det om honom att han älskade enkelhet och var avog mot all omåttlighet i måltidsväg. Man höll till godo med rött kött, "mat som kokats var få till fröjd" och "ej man trådde efter feta mjölken". Bordets förnämsta prydnad var ett enkelt saltkar. Som omväxling med det råa köttet åt man saltat och rökt kött.

Med kristendomens införande övergick man till att koka och steka köttet. Viltet utgjorde vardagsmaten, får-, svin- och nötköttet sparades till festliga tillfällen.

Bröllopsmåltidens förnämsta rätt var ännu in på 1800-talet rökt skinka eller stekt svinkött.

Under 1400-talet blev det sed att anrätta kyckling och unghöns. Kokböcker från 1500-talet har oändligt utförliga beskrivningar på olika sätt att laga till hönskött.

När man lärt sig mala köttet och göra korv bjöds också denna anrättning vid bröllopsmåltiden. I en del trakter av vårt land åts korven först, antingen stekt eller kokt. Det ansågs lämpligt att få en särskild krafträtt från början. På andra håll däremot sparades korven till sist. En värd, som bjöd på korv, ville ge gästerna en vink om att de borde avlägsna sig, ty undfägnaden var slut. En kvarleva av den seden har vi fortfarande kvar i form av nattkorven.

Saltad och torkad *fiske* har också utgjort en stomme i svenska folkets vardagskost. Av den salta sillen ansågs nacken vara bäst, och för den skull fick husfadern huvudet. Det ansågs som en särdeles njutning att höra sillnacken krasa mellan tänderna. Stjärten ansågs vara sämst. Den gavs åt barnen. Till ett gott frukostmål hörde en halv sill per person.

Soltorkad gädda och rökt lax ingick också bland fiskrätterna. Laxen skulle bjudas först innan någon dryck serverades. Den tjänstgjorde som aptitretare och befrämjare av god törst. I Norrland var lax vardagsmat och det berättas därifrån om en dräng, som krävde att det i hans kontrakt skulle stå hur många gånger i veckan han skulle vara tvungen att äta lax.

I Skåne, där lax var svår att få, hörde i stället ål till festmaten, särskilt vid jularna.

Torkad fisk åts också med smör i stället för smörgås. Fastän den smakade murket trä åts den av alla samhällsklasser.

Lutfiskens anor sträcker sig till 1700-talet, då det ansågs att den rätten skulle höra till en verkligt god festmåltid. Vid ett bröllop 1830 bjöds på salt kött, fläsk med senap, starka soppor och lutfisk med smörgås.

Mjölken har allt sedan medeltiden hört till lantbrukets förnämsta produkter. Av ägg, mjöl och mjölk har lagats äggkakor, pannkakor och stenkakor till många småländska gillen. Sommartid, då det var gott om bete, fick man mer mjölk än vad som gick åt för tillfället. Genom att sätta till syra och tätört till mjölken, fick man mera hållbara produkter, surmjölk och långmjölk. Av surmjölk och vatten tillagades en omtyckt dryck, som kallades *blanda*, en urgammal dryck, som förekommit i Norden, på Island, Färöarna och Shetlandsöarna.

En annan omtyckt blandning var öl och mjölk. En vanlig gillesrätt i Småland har varit äggost eller skärost, vilken gjordes av mjölk och svagdricka och garnerades med hårdkokta ägg.

Av mjölk ystades också ost. För att få större ostar, som förslog bättre, samlades kvinnorna från nära liggande gårdar till ystegillen. Alla deltagarna i ystegillet hade med sig mjölk från den egna gården och för rättvisans skull ägde gillena rum på de olika gårdarna i tur och ordning. Våra dagars s. k. "missionsyste" bygger på samma principer, skillnaden är bara att pengarna för ostarna går till välgörande ändamål.

Smöret har spelat mindre roll än osten. Smör var gillesmat lika så gås och svinflott. Det feta var så dyrbart att det sparades till söndagar, smör i julgröten hörde till julens många företräden i matväg. Att breda smör på bröd ansågs vara en utomordentlig lyx. En fattig gumma, som tänkte på kungen och hans lycka utbrast en gång: "Kungen han är lycklig han. Han kan både äta flott, dricka flott, och doppa sina vantar i flott, om han bara vill."

För oss, som dagligen använder rikligt med bröd av råg och vete, är det svårt att tänka tillbaka till den tid, då gröt och bröd var tecken på välmåga. Köttet var lättåtkomligt, det fanns gott om viltbråd. Åkerbruket däremot krävde arbete och omtanke. Det man med svett och möda fått ur jorden ansågs följaktligen mera värt. Havre och kornbröd blandat med ärter och bönor utgjorde vardagsbrödet. $\frac{1}{3}$ korn, $\frac{1}{3}$ havre, $\frac{1}{3}$ ärtmjöl var den vanliga blandningen. Brödet fick en kärv och besk smak och det sades att "en enda mun full icke utan ett långt och allvarligt tuggande kan förmas att gå ned i en sydsvensk strupe".

Rågbröd var festbröd, och det berättas om en gumma, som var på besök i prästgården och av frun fick $\frac{1}{2}$ knäckebröd rågbröd att hon inte nådes äta något själv utan bröt sönder brödet och gav sina barn som karameller.

Från Gnosjö berättas om en egendomlig sorts bröd, som bakades av den första mjölken kon gav efter kalvningen. Råmjölken blandades med vetemjöl och formades till ringar, som bakades i ugnen. De kallades "råmjölkkäringar" och kvinnorna tog dem med till kyrkan och delade ut dem till vänner "som en högtidlig raritet av enastående hög betydelse".

Till festbröden hörde också julbröden. De voro fruktbarhetssymboler och utstyrdes olika i olika trakter, men solhjulet var överallt det mest omtyckta motivet. Till julens vörtbröd skulle man i Småland använda mjöl av vörråg och juldricksskum till jäst. Över de garna skulle förstås göras korstecknet.

I de flesta landskap förekom också den s. k. så kakan. Den gjordes av den sista kärven av årets skörd. Den tröskades och maldes för sig (oftast för hand) och kakan som bakades av mjölet spardes till våren. När vårbruket började grävdes kakan ner i jorden eller också krossades den och ströddes ut på åkern. Det kunde också hända, att alla hushållsmedlemmarna och husdjuren fick var sin bit av kakan, åtminstone skulle den som plöjde och hans dragare ha ett stycke var. Man ville på dessa olika sätt förvissa sig om god årsväxt och skörd.

På skämt brukade flickorna göra en s. k. kärlekskaka. Man bakade ut en slät rund kaka och på ena halvan ritades initialen till en pojkes namn, på andra halvan en flickas. När kakan kom in i ugnen hände det att ena halvan pöste upp mer än den andra. Kärleken var alltså störst där. Pöste kakan upp lika på båda sidor var böjelsen lika stark hos båda. Om ingendera sidan pöste upp, var ingen kärlek att räkna med.

Julens doppgryta är en flera hundra år gammal sed. På julafton, hade man mycket att göra och med matlagningen, blev det si och så. På spisen stod grytan med fläskspadet där julsovlet kokats. Så tog man några brödskivor och doppade i spadet och åt. Doppandet skedde emellertid med en viss högtidlighet liksom ännu hos oss.

Man var alltid i vardagslag sparsam med brödet och försakade det gärna för att åtminstone en gång om året kunna bjuda sina släktingar och vänner på ett ordentligt kalas.

Slog skörden fel, och det blev nödår, måste mjölet drygas ut. Bark var väl det vanligaste utdrygningsmedlet, men också roten av kissne, halm, gräs och renlav förekom. F. ö. blandades bark och ärtmjöl i brödet redan på 900-talet enligt fynd, som gjorts i Ljunga i Östergötland.

Torsdagsmaten, ärter och fläsk, har alltid varit omtyckt, och fläsk har alltid varit omtyckt och förekom redan under medeltiden, men under sträng fasta byttes fläsket ut mot fisk. Ärterna byttes ibland ut mot grönkål.

Vilda växter och grönsaker har alltid spelat en underordnad roll i allmänhetens kosthåll, men nöden tvingade ibland husmodern att plocka vilda bär, rötter och blad. Av syra, åkervädd, nässlor och kirskaal kokade hon kål. Andra blad t. ex. molla stuvades. Av bär kokade hon "krösonamos, blåbukamos, slinnonamos (blåbär) och äplamos".

Omkring 1720 införde Jonas Alströmer potatisen i vårt land, men

det dröjde länge innan den var allmänt känd. I stället användes rovor, kålrätter och kål. Personer, som levde omkr. 1840 har berättat (enl. Eva Wigström), att de kom ihåg när potatisen började användas av bönderna. I början fick barn och tjänare varje söndagsmorgon två eller tre varma potatisar till sin brödskiva. Potatis var sovel och hjälpte tillsammans med kaffet till att bland kvinnorna avskaffa bruket att till frukost äta bröd, fuktat med brännvin.

Munkar och nunnor odlade i klosterträdgårdarna såväl grönsaker och kryddväxter som frukt. Så småningom började intresserade präster och ägare av herrgårdar följa exemplet. Men däremot visade bönderna ringa intresse för fruktodling. 1820 skriver en person och klagar: "Det är oförlätligt tanklöst att gårdar och torp stå nakna och fattiga utan skydd, utsatta för köld och vindar på vintern och solens hetta på sommaren. Varför kunna icke torpställena vara inneslutna av vackra och leende lundar och bördiga trädgårdar såväl som herrgårdarna."

Till mat har alltid hört dryck av något slag. Äldst av dryckerna är mjödet, men det trängdes snart ut av det på humle bryggda ölet. På 1400-talet befalldes varje bonde ha ett visst antal humlestörar. Omväxlande med öl bryggdes enbärdricka av enebär, surdeg och skvattram eller björklagsdricka av björklag och jäst, tillsatt med pors liksom porsölet. Smälänningarna drack öl bryggt på tallstrunt och tallsav berättar Samuel Ödman från sin skoltid i Växjö.

Äppelmust är inte heller någon dryck, som kommit till på de senaste åren. Must av vildapel omtalas som svensk dryck redan av Olaus Magnus, och Linné skriver att "Apel har sin nytta fast frukten är sur, han tjänar till cider och även till svinens föda".

Vin talas det ofta om på 1700-talet men först omkr. 1800 blev det de stora festernas dryck.

Brännvin fick under 1700-talet sådan åtgång att man befarade en allmän karaktärsförsläppning. År 1800 föreslogs att man borde tillämpa det gamla straffet att med statens hjälp vräka från gård och grund den hemmansägare, som hängav sig åt dryckenskap.

På 1800-talet kom ytterligare två drycker till vårt land, kaffe och te. De hade funnits tidigare men inte fått någon allmän spridning. Teet blev inte särskilt omtyckt till att börja med. Apropos te skriver Linné om vår smäländska linnéa att "Ingen svensk växt är ännu funnen, som är tjänligare till te. Och det finnes inget säkrare medel mot torrverk, gikt och flussor."

I städerna förbrukades oerhört mycket kaffe omkr. 1750 och år 1766 infördes därför kaffe förbud, som varade två år. Förbudet väckte harm och förbittring och åtskilliga skämttecknare och poeter hämtade stoff ur missnöjet. På ett bröllop i Västervik 1774 bjöds damerna på kaffe. Herrarna föredrog sin pipa utan kaffe. 1826 fanns kaffe att köpa på marknaden i Alingsås, men berättaren

(Stolt) säger att det var så beskt att han föresatte sig att aldrig mer kosta pengar på "detta förnäma förargliga". Det var inte svårt att hålla det löftet, ett skålpund kaffe kostade nämligen lika mycket som fem dagsverken. Den verkliga folkdrycken blev kaffet först under senare hälften av 1800-talet.

I vardagslag kokades aldrig kaffe av enbart bönor. Gula ärtor, korn, råg och kikor, och hembakade nudlar eller kvallar användes som utdrysningssmedel. Först på lördagen kokades sumpen av och pannan rengjordes för den nya veckans kaffekokning. På morgonen fick varje kvinnlig medlem av hushållet sin portion kaffe i en vit kopp utan grepe och därtill två små kaksockerbitar i handen. Av karlarna var det bara husfadern, som fick en kaffetår på morgonen.

Att det inte var lätt att laga till den nymodiga drycken visar berättelsen om "en duktig och ordningsam hustru", som skulle bjuda frukostkaffe när lantmätaren var på besök. Eftersom hon tyckte bönorna var hårda satte hon på dem på kvällen och för att kaffet skulle vara extra gott, kokade hon samtidigt en bit fläsk. På morgonen slog hon upp bönorna och fläsket på ett fat och bjöd lantmätaren och sa: "Det var ena fasliga bönor, jag har aldrig sovit en blund i natt, och jag har lagt i en rätt duktig fläskbit med men de är lika hårda".

Lika illa gick det för gumman, som skulle bjuda sin prost på kaffe. Hon rostade och krossade bönorna kokade dem, hällde bort spadet och la' upp sumpen på ett träfat med en klick smör ovanpå.

Vid bjudningar var det vanligt att det bjöds på tre koppar kaffe, en med småbröd och två utan.

I norra Sverige gjordes kaffet smakligare genom en rejäl nypa salt i det, ett bruk som lapparna håller på än i dag.

Tobaken, som njutningsmedel nådde allmänheten redan på 1600-talet och under tobaksförbudens tid i början på 1700-talet spreds bruket till kvinnor och barn. Man nöjde sig också med en hel del surrogat t. ex. potatisblast, som ansågs ge behaglig smak och vara mer hälsosam än vanlig tobak.

Ett par variationer av tuggummi fanns redan 1734. Linné skriver att i Elvdals socken odlades den rätta Johannislöken i "god, fet och dyngad jord, där strax före bränts ris till aska. Löken användes helst av kvinnfolken, när de satt i kyrkan, den tuggades såsom det raraste aroma."

Karlarna tuggade en slags kåda, som var preparerad så att "spottet flyter starkt och utspottas". Den gjorde ren tandkött och tänder. Man tog den klaraste kådan man kunde få av en gran och sedan tuggades den av vallkullor, pojkar eller käringar tills kådan blev vit och seg så den kunde dragas mellan tänderna. Ju längre den gick att dra desto bättre var den. Den uttuggade kådan var

besk i smaken och hängde vid tänderna. Den såldes i Falun och bruksanvisningen löd: "Hon brukas i munnen tills den blir röd, hård och tröttsam att tugga!"

Det finns givetvis mycket mer som kunde vara av värde att ta' upp till granskning, om fädernas liv i helg och söcken. Vi konstatera nu som så ofta annars hur livet går i en evig kretsgång. Längesedan glömda seder och bruk ta's upp igen för att glömmas på nytt. Må vi alla göra vad på oss ankommer att bevara det bästa från vår egen tid åt kommande släkten.

Ingrid Forsström.

Torp o. backstugor under Hakarp säteri

Av Ivar Meurling.

UDDEBO.

Längst i norr från gården, där Smedstorp, Läckarp, Hökhult och Kikstorps ägor tillstöta, låg dagsverkstorpets Uddebo. Platsen där torpet låg kallas ännu Uddebogårdet. När det först uppbyggdes har ej kunnat utrönas, men troligen har det funnits redan i slutet av 1600-talet.

Den först kände torparen var Lars Svensson, vilken lämnade torpet 1765 till torparen Jöns Andersson. Han flyttade redan efter fem år 1770 till Kikstorp och i hans ställe antogs torpare Johan Nilsson. Denne brukade torpet i hela 24 år till 1794, då hans äldsta dotter Maria gifte sig med Magnus Gustafsson från Svartorp, varefter de unga övertog brukningen. De bodde på torpet till 1809, då det överlämnades till Isac Lars Pettersson, vilken brukade det till 1820, då torparen Anders Rolf tillträdde. Rolf bodde där i nio år till 1829, då torpet övertogs av Anders Petersson, vilken brukade det ända till 1847, då han flyttade till Sörängen under Ammarp såsom arbetskarl. Näste torpare heter Sven Petersson. Han hade tidigare brukat Stora Björnåsen i 22 år, men hans tid på Uddebo blev ej lång. Redan efter två år 1850 dog han, varefter änkan och barnen flyttade till Jönköping. I hans ställe kom en ung torpare, Magnus Larsson, från Skärstad. Då byggnaderna på Uddebo nu började bliva gamla och dåliga, varför torpet lades ned såsom dagsverkstorp 1843, och den siste torparen Magnus Larsson fick övertaga torpet Stora Kleven. Jorden till Uddebo brukades därefter till huvudgården, och stugan användes som bostad åt gamla trotjänare på gården.

Förre torparen på Olstorp Jaensson och hans hustru Maja Svensdotter hade här sitt alderdomshem tillsammans med änka Britta Jonsdotter. Sedan den siste av åldringarne dött 1869 revs stugan.

—1765

Torparen Lars Svensson f 1729 5/4

h Sara Ericsdotter f 1733 5/10

d. Sara f 1759 8/8

d. Catharina f 1761 19/7

1765—1770

Torparen Jöns Andersson f 1740 12/8

h Catharina Jönsdotter f 1735

s Jöns f 1764 29/10

1770—1794

Torparen Johan Nilsson f 1741 2/1
h Lena Christophersdotter f 1739 3/12
d Maria f 1766 12/5
s Nils f 1769 23/9
d Stina f 1779

1794—1809

Torparen Magnus Gustafsson f 1772
h Maria Johansdotter f 1766 12/5
s Gustaf f 1765 24/9
s Hans f 1797 18/5
s Lars f 1800
d Johanna f 1801 22/10
d Lisa f 1804 1/10

1809—1820

Torparen Isac Lars Petersson f 1785 1/11
h Sara Lija Andersdotter f 1789 17/9
s Peter f 1813 22/3
d Stina f 1816 29/7
d Maja Lena f 1819 16/6

1820—1829

Torparen Anders Rolf f 1791 12/10
h Britta Zackrisdotter f 1795 28/1
d Johanna f 1820 25/10

1829—1847

Torparen Anders Petersson f 1793
h I. Anna Jonasdatter f 1795 2/9
d Stina f 1820 2/3
d Britta Lena f 1823 7/9
d Johanna f 1828 15/5
s Johan f 1831 71/1
d Lovisa Charlotta f 1834 29/8
h II. Lisa Eliaedotter f 1796 22/2

1848—1850

Torparen Sven Petersson f 1794 17/7 d. 1850 27/6
h Britta Stina Andersdotter f 1798 10/11
d Lisa Catharina f 1821 16/5
d Maja Lena f 1823 25/12
s Johannes f 1826 21/6
d Stina Greta f 1834 15/12

1850—1853

Torparen Magnus Larsson f 1825 30/4
h Maria Samuelsdotter f 1820 22/3

Torpstugan på Stora Björnåsen, nu borta

STORA BJÖRNÅSEN.

Intill gränsen mot Smedstorp och intill den gamla vägen från Smedstorp mot Hakarps kyrka har sedan ålder legat två torp, Stora och Lilla Björnåsen. Stora Björnåsen låg öster om vägen. Torpstugan var av den i socknen vanliga typen med ett rum och kök, den höll i längd 7,8 meter och i bredd 4,8 meter. Taket var täckt av torv på näver. Vid en grundlig reparation 1877 av såväl böningshus, svinhus som ladugård, förbättrades stugans tak genom att taktegel lades ovanpå torven och ladugården omtäcktes med halm.

Stora Björnåsen nedlades som torp 1903, då åkerjorden sammanlades med Lilla Björnåsen. Stugan användes därefter som bostad åt gamla tills den vintern 1923—24 revs, varvid virket användes för tillbyggnad av stugan på torpet Stora Kleven.

—1766

Torparen Johan Johansson f 1730 3/10
 h Maria Bengtsdotter f 1727
 s Daniel f 1765 27/10

1766—1786

Torparen Sven Jönsson f 1741
 h Märta Jonsdotter f 1737

s Jöns f 1768 23/3
d Maria f 1771 22/11
s Jonas f 1775 23/8

1786—1803

Torparen Lars Persson f 1747
h Maria Andersdotter f 1747
d Stina f 1777
d Sigrid f 1779
d Maria f 1782
d Cathrina f 1792

1803—1808

Torparen Nils Persson f 1766
h Maja Bengtsdotter f 1777
d Stina f 1805

1808—1823

Torparen Peter Hak f 1774 8/4
h Stina Nilsson f 1778 13/9
s Johannes f 1800 2/3
d Agneta f 1802 18/7
d Cathrina f 1804 2/5
s Carl f 1807 21/3
s Nils Magnus f 1813 23/11
d Stina Lisa f 1817 8/3

1823—1827

Torparen Abraham Johansson f 1774 12/12
h Sara Jönsdotter f 1778 7/4

1827—1848

Torparen Sven Petersson f 1794 17/7
h Britta Stina Andersdotter f 1798 10/11
d Lisa Cathrina f 1821 16/5
d Maja Lena f 1823 25/12
s Johannes f 1826 21/6
d Stina Greta f 1834 25/12

1848—1859

Torparen Carl Nordström f 1818 1/3
h Johanna Johansdotter f 1825 12/10
s Johan Alfred f 1847 1/2 d 1857 21/9
d Matilda f 1849 17/7 d 1857 7/9

1859—1865

Torparen Johannes Gustafsson f 1829 9/2
h Lena Petersdotter f 1827 30/12
d Mathilda f 1860 7/3 d 1863 4/2
d Christina f 1862 12/9

1865—1875

Torparen Gustaf Petersson f 1829 4/2
h Stina Kajsa Jönsdotter f 1826 5/7
s Anders Johan f 1861 14/7
d Anna Maria f 1865 18/7
d Hulda Christina f 1868 11/11

1875—1890

Torparen Gustaf Wilhelm Samuelsson f 1849 10/6
h Christina Sabel f 1844 7/8
d Hulda Elisabeth f 1871 6/9
d Ida Cesilia f 1873 1/10
s Carl Henning f 1876 24/9
s Klas August f 1879 29/1
d Johanna Ottilia f 1882 4/3

1890—1903

Torparen Anders Månsson f 1832 24/2
h Inga Maria Larsdotter f 1835 25/5
s Gustaf Aron f 1875 1/6

Torpstugan på Lilla Björnåsen, tillbyggd, fortfarande bebodd

LILLA BJÖRNÅSEN.

Torpet, som ännu finnes kvar numera som egen fastighet, ligger väster om den gamla vägen Smedstorp—Hakarp. Det var mycket tidigt bebyggt, troligen redan på 1600-talet.

I en handling från 1880 omtalas att torpet då hade ett torvtäckt boningshus som var femton och en halv aln långt, åtta och en halv aln brett samt innehöll ett rum och kök. Det var endast fyra och en halv aln högt. Ladugården nybyggdes samma år och var tjugosju alnar lång, åtta och en fjärdedels aln bred samt täckt med halm.

Sedan Stora Björnåsens jordbruk 1903 sammanlagts med Lilla Björnåsen, byggdes en ny och betydligt större ladugård, vilken täcktes med spån. Denna användes ännu.

Lilla Björnåsen har bebotts och brukats av följande familjer från mitten av 1700-talet:

—1766

Torparen Jonas Larsson f 1725 12/9

h Kristin Hansdotter f 1720 13/1

d Marta f 1752 24/5

d Maria f 1758 11/5

1766—1769

Torparen Hans Fagerberg f 1728 21/8

h Elisabeth Carlsdotter f 1724

d Maria f 1755

d Helena f 1758

d Christina f 1760

s Bengt f 1763

d Catharina f 1766 1/6

s Carl f 1767 15/12

1769—1770

Torparen Nils Isacsson f 1735

h Maria Håkansdotter f 1739

d Christina f 1767 31/12

s Håkan f 1770 14/1

1770—1771

Torparen Anders Samuelsson f 1743

h Catharina Jönsdotter f 1742

d Christina f 1770 21/7

1771—1787

Torparen Lars Abrahamsson f 1748 20/12

h Ingeborg Andersdotter f 1747

s Abraham f 1771 15/12

s Anders f 1775 4/1

1787—1819

Torparen Johan Gustafsson f 1754 10/3

h Annica Andersdotter f 1755 17/8

s Anders f 1785 10/2

s Gustaf f 1790 16/2

d Maria f 1793

1819—1828

Torparen Gustaf Johansson f 1790 16/2

h Cathrina Bengtdotter f 1796 17/7

d Anna Maja f 1823 5/10

s Johan f 1828 28/12

1828—1855

Torparen Peter Jaensson f 1797 25/10

h Anna Andersdotter f 1788 28/12

d Stina Lisa f 1830 19/3

s Johan f 1832 20/5

1855—1865

Torparen Johan Persson f 1823 4/8

h Stina Lisa Petersdotter f 1830 19/3

s Johan August f 1857 9/2
d Anna Sofia f 1858 12/12
s Carl August f 1860 6/11
s Alfred f 1863 30/1
s Johan Alfred f 1864 17/7

1865—1869

Torparen Andreas Kastor f 1827 7/1
h Maria Christina Svensdotter f 1827 2/10
s Carl Gustaf f 1859 17/3
s Sven Johan f 1861 25/12
s Clas Heribert f 1865 15/4
d Frida Christina f 1868 29/10

1869—1879

Torparen Johan August Johansson f 1839 20/3
h Maria Lena Johansdotter f 1844 10/10
d Ida Karolina f 1869 21/8
s Carl Alfred f 1870 25/12
s Carl Viktor f 1873 25/3
d Jenny Sofia f 1874 27/12
s Axel Fredrik f 1878 19/5

1879—1882

Torparen Anders Johan Carlsson f 1852 21/12
h Gustava Charlotta Lager f 1845 2/10
s Anders Gustaf f 1875 26/2
d Josefina Albertina f 1877 29/11
s Johan Gottfrid f 1879 16/9
d Hilda Sofia f 1882 7/4

1884—1886

Torparen Gustaf Johan Engvall f 1829 24/5
h Anna Britta Nyman f 1828 6/12
d Josefina f 1870 16/1
s Carl Emil f 1875 5/12

1887—1899

Torparen Anders Johan Johannisson f 1833 17/7
h Johanna Katrina Fransdotter f 1837 25/7 d 1890 30/3
s Johannes Alfred f 1869 28/10
s Carl Gustaf f 1871 8/7
s Ernst Georg Alexander f 1873 12/2
s Otto Theodor f 1875 10/5
d Hanna Sofia f 1877 24/5
s Herman Emil f 1879 30/6
d Emma Emilia Ellen f 1881 26/12

1899—1900

Torparen Anders Gustaf Skoglund f 1867 28/2
h Ida Elisa Lind f 1871 12/10
d Rut Elisabet f 1897 18/4

1903—1912

Torparen Lars Johan Svensk f 1854 27/4
h Charlotta Isaksdotter f 1854 16/3
d Augusta Eugenia f 1881 29/8
d Hanna Albertina f 1885 12/6
s Carl Arvid f 1887 27/7
s Axel Gideon f 1889 6/10
d Edit Matilda Bernhardina f 1892 23/4
d Ellen Elisabet f 1894 19/7
s Johan Oskar Georg f 1897 9/10

1912—1926

Torparen Anders Magnus Andersson f 1876 25/3
h Ebba Karolina Kling f 1880 6/6
s Gunnar Emanuel f 1900 24/5
s Gustaf Lennart f 1903 24/11
s Anders Ragnar f 1905 23/11 d 1917 14/5
s Bengt Magnus f 1909 21/7

1926—1936

Ägaren Sven Erik Emanuel Svensson f 1894 26/8
h Elvira Augusta Ljungström f 1896 10/9
s Sven Göran Emanuel f 1919 27/1
d Solveig Lilian f 1921 9/9
s Nils Erik f 1923 15/8
s Sten Gunnar f 1925 25/11 d 1932 1/8
s Lars Olof f 1927 23/12
d Ulla Margareta f 1930 5/6

1936—

Arrendator Oskar Simon Karlsson f 1880 2/9
h Hulda Erika Svensson f 1884 19/8
d Greta Siri Augusta f 1913 8/7

LUNDEN.

Längst bort i nordväst från herrgården på ett smalt jordområde, inkilat mellan på ena sidan Rosendala och på andra sidan Smedstorps ägor, har sedan ålder legat två torp. Längst ned i backen låg torpet Backen, eller som det ibland kallades Slätten och litet längre upp torpet Lunden. Redan före mitten av 1700-talet sammanlades torpet Backen med Lunden.

Vid torpet Lunden har fordom varit ett järnåldersgravfält. Öster om ladugården fanns minst fem gravhögar, vilka borttogs, då området odlades till åker. En bautasten stod ännu på 1920-talet lutande i åkern nära ladugården. Ofta förekom vid gravfälten även en offerlund, och troligen har en sådan funnits här, varav sedan torpet erhållit sitt namn.

Torpet Lunden har brukats som dagsverkstorp till herrgården och varit bebott av torpare ända till 1899, då jordbruket sammanlades med torpet Stora Kleven. Tiden från 1858 till 1864 brukade torparen på Stora Kleven även torpet Lunden. Torparen där hade nämligen dött, och änkan fick bo kvar så länge huset icke erfordrades till ny torpare. Sedan siste torparen 1899 lämnat Lunden, utthyrdes stugan som bostad i fyra år till Karl Oskar Höglund, lantbrevbärare i en lång följd av år. Då stugan 1903 revs användes virket av såväl denna som stugan på torpet Lilla Kleven, vilken samtidigt revs, vid uppförande av statbyggnaden Fridhem framme vid herrgården.

—1770

Torparen Anders Månsson f 1725 12/3
h Maria Abrahamsdotter f 1727
s Måns f 1752 16/7
d Eva f 1755 22/3

1770—1783

Torparen Gustaf Persson f 1738 15/3
h Sara Gustafsdotter f 1738
d Maria f 1771 29/7

1783—1787

Torparen Måns Svensson f 1728 5/2
h Kierstin Andersdotter f 1736 14/11
s Anders f 1761

1787—1796

Torparen Lars Svensson f 1759 d 1796
h Kierstin Jeremiadotter f 1756
s Johannes f 1786
d Lisa f 1790
d Kierstin f 1793

1796—1806

Torparen Nils Johansson f 1769
h Elin Persdotter f 1765
s Johan f 1801
d Sigrid f 1805

1806—1807

Torparen Jonas Månsson f 1766
h Maja Persdotter f 1775

1807—1814

Torparen Måns Svensson f 1772 27/6
h Maria Persdotter f 1784 15/8
d Stina f 1808 18/3

1814—1817

Torparen Lars Ros f 1780 27/12
änkan Cathrina Abrahamsdotter f 1776 7/6
hennes d Maja f 1805 12/5

1817—1836

Torparen Johannes Nilsson f 1787 11/4
h I. Anna M. Svensdotter f 1783
d Maja Cathrina f 1811 2/5
d Elisabeth f 1814 23/11
d Lena Stina f 1818 5/5
d Eva f 1822 23/3
h II. Sara Lisa Månsdotter f 1788 15/10

1836—1845

Torparen Magnus Nilsson f 1805 23/10
h Maja Johansdotter f 1809 5/12
d Anna Stina f 1832 20/12
s Nils Johan f 1835 29/5
s Isak f 1837 21/10
d Hedvig f 1840 14/10
s Carl f 1844 3/4

1845—1858

Torparen Jonas Haraldsson f 1807 10/10 d 1858 28/5
h Karin Hak f 1804 2/5

1864—1866

Torparen Lars Larsson f 1834 25/1
h Maria Abrahamsdotter f 1835 21/6 d 1865 10/3
d Augusta Charlotta f 1857 17/9
s Lars Peter f 1860 25/2
d Ida Christina f 1864 21/12

1866—1890

Torparen Johannes Svensson f 1827 6/5
h Johanna Andersdotter f 1832 5/11
d Hilma Maria f 1859 28/10
d Hulda Mathilda f 1862 5/12
s Carl Johan f 1865 25/9
s Anders Gustaf f 1868 22/7
s August Malkolm f 1872 11/5

1890—1899

Torparen Walfrid Karlsson f 1857 20/11
h Johanna Maria Svensdotter f 1858 2/4
d Elin Josefina f 1882 23/3
s Gustaf Edvard f 1883 22/7
s Karl Johan f 1885 24/11
s Ernst Hugo f 1887 21/12
d Anna Mathilda f 1891 28/5
s Erik Gunnar f 1894 3/4
s Jan Yngve Georg f 1897 9/5

STORA KLEVEN.

Torpet Kleven, eller som det senare kallades Stora Kleven, har funnits redan före mitten av 1700-talet och brukats såsom dagsverkstorp till år 1924 då det avsåndrades från huvudgården och försålades. Den gamla torpstugan, av samma typ som herrgårdens övriga torpstugor om ett rum och kök, var 8,4 m. lång och 4,8 m. bred samt täckt av näver, torv och tegel. Den ombyggdes och tillbyggdes 1924, varvid virket efter den rivna torpstugan på Stora Björnåsen togs till hjälp. Den nuvarande ladugården byggdes 1901 och ersatte den gamla halmtäckta, som endast hade en bredd av 4,8 m.

Stora Kleven, som nu äges av konsul John Hjelme-Lundberg, har en total areal om 18 hektar, varav 5 hektar åker och resten ängs- och hagmark.

Såsom dagsverkstorp har det bebotts av följande familjer:

—1769

Torparen Bengt Johansson f 1716 21/1
h Annika Persdotter f 1721 10/5

1769—1796

Torparen Anders Johansson f 1735 1/5
h Lisa Nilsson f 1735 1/9
d Christina f 1764 26/9
d Britta f 1767 15/4
d Maria f 1772 5/5
d Kierstin f 1777

1796—1801

Torparen Gudmund Larsson f 1765 10/7
h I. Britta Andersdotter f 1767 15/4
d Cathrina f 1793
s Johan f 1796 24/1
s Lars f 1799

1801—1819

Torparen Abram Petersson f 1768 18/6
h Maria Andersdotter f 1771 12/8
s Peter f 1805 22/3
d Stina f 1811 20/12

1819—1829

Torparen Anders Petersson f 1793
h I. Maria Jonsdotter f 1786
d Stina f 1820 2/3
d Britta Lena f 1823 7/9
d Johanna f 1828 15/5

1829—1845

Torparen Johannes Nilsson f 1787 11/4
h II. Sara Lisa Månsdotter f 1788 15/10
d Maja f 1811 2/5
d Anna Lisa f 1814 23/11
d Lena Stina f 1818 5/5
d Eva f 1822 23/3

1845—1853

Torparen Anders Johan Svensson f 1820 28/5
h Eva Johannisdotter f 1822 23/3
d Lena Sofia f 1851 4/3

1853—1869

Torparen Magnus Larsson f 1825 30/4
h I. Maria Samuelsdotter f 1820 22/3 d 1855 4/5
d Sofia f 1853 15/5
s Johan f 1855 6/3
h II. Maria Larsdotter f 1831 17/12
d Christina f 1857 9/8
s Carl Viktor f 1859 18/11
d Anna Josefina f 1869 15/8

1869—1875

Torparen Per August Öfverström f 1840 21/1
h Johanna Magnidotter f 1845 10/6
s Emil Vilhelm f 1869 22/4
s Carl August f 1871 25/12
s Gustaf Adolf f 1874 25/5

1875—1890

Torparen Per August Johannisson f 1844 16/12
h Johanna Wilhelmina Sandahl f 1841 13/8
d Anna Sofia f 1870 28/12
s Johan Viktor f 1873 25/11
s Carl Albin f 1876 25/4
d Alma Christina f 1878 10/8
d Johanna Maria f 1881 23/7

1890—1901

Torparen Johannes Magnus Svensson f 1840 6/12
h Mathilda Sofia Johannisdotter f 1843 16/5
d Anna Christina Josefina f 1869 21/8
s Carl Gustaf f 1872 13/1
s Gustaf Emil f 1873 29/7
d Ida Matilda f 1877 14/3
d Selma Gustafa f 1883 4/9
d Ester Ottilia f 1887 10/1

1901—1911

Torparen Anders Johan Gustafsson f 1863 17/11
h Albertina Karlsdotter f 1856 9/5
d Elin Maria f 1887 17/3
d Tyra Sofia f 1890 30/11
d Edla Viktoria f 1893 22/2
s Axel Bernhard f 1896 27/12
s Gustaf Adolf f 1902 2/3

1912—1915

Torparen Sven August Jonsson f 1866 28/3
h Maria Otilia Andersson f 1865 20/9
d Sigrid Maria Linnea f 1890 1/5
d Elin Natalia Elisabet f 1892 2/5
s Sven Valborg Natanael f 1894 21/2
s Erling Ludvig Severin f 1895 14/12
d Gunhild Teresia Ottilia f 1897 27/11
s Karl Arvid Henry f 1899 19/12
d Göta Sylvia Ingeborg f 1901 8/7
s Paul Harald Ragnar f 1903 18/1

1915—1920

Torparen Vilhelm Magnus Nilsson f 1873 8/11
h Augusta Emilia Appelqvist f 1872 29/12
s Nils Erik f 1906 10/6
d Berta Emilia Bernhardia f 1909 25/4

1920—1923

Torparen Johan Arvid Nilsson f 1892 16/5
h Erika Axelina Nilsson f 1884 3/1
s Karl Simon Fredrik f 1917 10/6
d Rut Karin Margareta f 1922 27/1

1923—1924

Torparen Karl August Magnusson f 1869 30/1
h Jenny Sofia Nöjd f 1873 29/8
d Tora Astrid Maria f 1908 24/6
d Dorit Torborg Maria f 1908 24/6
d Sara Märta Viola f 1909 10/10
d Stina Elin Gunborg f 1912 30/7
d Inga Dagny Marianne f 1915 25/10

LILLA KLEVEN.

Förr var sed att varje husbonde sörjde för att hans underlydande och tjänare, sedan de icke längre kunde försörja sig genom eget arbete, på gamla dagar hade bostad, om den än var aldrig så enkel. Vanligast var att de gamla eller änkorna bodde inhyses hos de yngre torparfamiljerna, vilket många gånger blev trångt och besvärligt för både gamla och unga. Torpstugan hade ju bara ett rum och kök.

Torparen på Lunden, Lars Svensson, dog 1796, och hans änka Kerstin med de tre barnen hade ingenstans att flytta, då ny torpare skulle övertaga Lunden. Den nye torparen och hans hustru voro nygifta och hade ännu icke några barn, varför änkan och barnen fingo bo kvar inhyses tills vidare. Men sedan de bott tillsammans så i fem år och den unga torparfamiljens första barn skulle komma, måste en ändring ske.

Närmaste grannen, torparen på Stora Kleven Gudmund Larsson fick även besvärligt vid denna tid. Hans hustru dog, och han kunde icke själv sköta både torpet och tre minderåriga barn, varför en bostad åt dem även blev nödvändig.

F. M. Aminoff hade nu blivit ägare till Hakarp Säteri och hans första åtgärd blev, att till dessa två hårt drabbade familjer upp-

föra en bostad. Det blev icke en bostad till dem var, det ansågs icke behöfligt, de kunde gott bo tillsammans i en. På en lämplig plats c:a 300 meter söder om torpstugan Stora Kleven uppfördes en stuga om ett rum, något kök erfordrades icke, maten kunde lagas i rummets öppna spis. Denna stuga kallades Lilla Kleven. De första som sålunda fingo bebo denna nyuppförda stuga voro änkan Kierstin Jeremiaedotter från Lunden och förre torparen på Stora Kleven Gudmund Larsson. Denne var ännu ung och kraftig, endast 36 år, varför han började odla upp marken omkring stugan till åker. Snart nog kunde han där skörda foder till en ko, ladugård byggdes och ytterligare mark odlades. Gudmund Larsson gifte om sig och fick ny familj på det nya torpet, för vilket han åter började göra dagsverken på herrgården.

Torpet Lilla Kleven var sedan dagsverkstorp till år 1899, då den odlade jorden sammanlades med Stora Kleven. Ladugården var nu så dålig, att den icke längre kunde användas. Torpstugan var bättre, den nybyggdes nämligen 1878 då den först byggda backstugan hade tjänat ut. Genom ått tre av herrgårdens torp, Lunden, Lilla Kleven och Stora Björnåsen, sammanlagts med intelligande torp, fick den därifrån utgående arbetskraften ersättas med en statfamilj. Bostad byggdes här till 1903 framme vid gården, varvid virket från stugorna vid Lilla Kleven och Lunden huvudsakligast användes.

1801—1832

Torparen Gudmund Larsson f 1765 10/7
 h II. Maria Svensdotter f 1778 18/4
 d Maja f 1804 8/12
 d Sara f 1815 30/6
 d Britta f 1818 20/10

1832—1845

Torparen Abraham Månsson f 1799 30/5
 h Maja Catharina Johansdotter f 1811 2/3
 s Nils Magnus f 1834 26/11
 d Anna Britta f 1837 28/2
 s Gustaf f 1839 23/8
 d Johanna f 1842 25/4

1845—1871

Torparen Magnus Holmström f 1811 16/9
 h Lisa Svensdotter f 1821 6/5
 d Johanna f 1845 10/6
 s Gustaf Vilhelm f 1848 4/2
 s Johan Magnus f 1851 20/3

1871—1874

Torparen och skomakaren

Carl Gustaf Johannisson f 1838 8/6

h Sara Christina Prag f 1832 15/7

d Jenny Emilia f 1863 19/4

s Frans Emil f 1865 7/9

d Christina Albertina f 1867 26/10

1874—1875

Torparen och skomakaren

Lars Johan Andersson Plym f 1840 26/3

h Emma Christina Staffansdotter f 1842 1/6

s Carl Oskar f 1869 5/5

d Christina Emilia f 1866 21/10

d Hilma Idalia f 1871 1/7

d Anna Maria f 1875 2/2

1875—1880

Torparen Anders Johan Jonasson f 1839 8/3

h Anna Stina Svensdotter f 1847 22/9

d Edit Elisabet f 1879 3/11

1880—1882

Torparen August Johansson f 1854 10/7

h Inga Persdotter Sabel f 1852 16/1

s Carl Ivan f 1879 2/7

s Axel Viktor f 1881 22/3

1882—1894

Torparen Anders Jonasson f 1834 18/12

h Anna Sofia Fredrika Fransdotter f 1841 20/9

s Carl Johan f 1869 23/9

s Anders Ernst f 1874 8/4

s Frans Oskar f 1872 20/2

d Ester Josefina f 1878 16/3

d Ellen Sofia Wilhelmina f 1881 28/4

1894—1897

Torparen Oskar Alfred Karlstedt f 1871 27/4

h Emma Mathilda Gustafsdotter f 1867 30/6

d Karin Maria f 1894 7/4

s Jan Oskar Gideon f 1896 10/2

d Rut Ingrid f 1898 10/4

1897—1899

Torparen August Emil Gustafsson f 1873 5/9

h Helga Kristina Andersdotter f 1867 3/11

s Gustaf Robert f 1897 6/6

s Johan Enock f 1898 13/10

Dungastugan, tillbyggd 1899 med en bod på norra gaveln

DUNGEN

År 1803 byggdes en stuga för att användas såsom inhysesbostad för gamla och änkor. Den fick namnet Dungen, troligen därför att den uppsattes intill ett område beväxt av gammal sparad skog. Brukligt var på gårdarna förr, att ett skogsparti lämnades orört och sparades till byggnadsvirke om något hus skulle förstöras av eld, då det gällde att snabbt anskaffa lämpligt virke för uppförande av nytt hus. En sådan sparad skog kallades fridungen.

Den förste, som fick flytta till den nyuppförda stugan, var förre torparen på Stora Björnåsen Lars Persson, som, då han blev änke-man, flyttade till Dungen med tre av sina döttrar. Han dog efter ett par år, men döttrarna bodde kvar. Året därpå dog även torparen på Lunden Nils Johansson, varför hans änka Elin Persdotter med sina bägge barn om 1 och 5 år flyttade till Dungen. Dit flyttade även en annan änka, Elin Jönsdotter, med en dotter om 8 år och en son om 4 år. Nu bodde där gott om folk i stugans enda rum, där bodde 2 änkor, 2 ogifta pigor samt 5 barn. Barnen växte till och flyttade ut, och en del av de äldre dog så att år 1823, var där plats för förre torparen på Stora Björnåsen Peter Hak och hans hustru Stina. De bodde där till 1836, då de fick flytta in i backstugan Hägnen strax där intill. Nya änkor med barn flyttade in,

så att stugan ständigt var väl fylld. Så fortgick till in på 1880-talet, då hade stugan blivit så dålig, att den icke längre var beboelig. Torparen på Olstorp, Andreas Svensson, började bli va åren och önskade sluta som dagsverkstorpore varför han fick tillstånd att övertaga Dungen, om han på egen bekostnad gjorde stugan beboelig. Han började 1889 ombygga och reparera, en bod tillbyggdes på stugans norra gavel, och ett särskilt hus uppsattes till gris och höns. Denna ombyggnad blev färdig 1891, då Andreas Svensson flyttade dit med hustru och son. Han fick samtidigt tjänst som nattvakt vid Ebbes Bruk. Sedan hans hustru dött 1902, anställde Andreas en hushållerska, Augusta Spets, vilken troget skötte honom tills han dog 1922, 91 år gammal. Hushållerskan Augusta dog på ålderdomshemmet 1951, 87 år gammal.

Sedan Andreas dött, och hushållerskan flyttat till ålderdomshemmet användes, stugan som tillfällig bostad intill 1951, då den såldes med tillhörande tomt till Nils Jonsson. Han har ombyggt och moderniserat fastigheten till ett vackert eget hem.

Andreas Svensson och hushållerskan Augusta Spets på Dungen

HÄGNEN.

För att bereda bostad åt änkor och gamla uppfördes på 1830-talet en stuga, som kallades Hägnen c:a 200 m. öster om Dunga-

stugan. Platsen där stugan legat är nu uppodlad till åker, men strax intill åkerkanten synes ännu den stensatta brunnen. Den första, som fick flytta till Hägnen, var änkan Anna Svendsdotter med sina 5 barn. Efter några år, då barnen växt till och flyttat hemifrån, var där plats till flera änkor. På 1860-talet var änkan Karin Hak ensam i stugan, varför arbetskarlen August Johansson med familj även fick flytta in. Denne bodde kvar till omkring 1885, varefter stugan revs.

Gamla torpstugan på Olstorp

OLSTORP

Torpet Olstorp fanns redan på 1600-talet. Det skrevs då Olufstorp. I likhet med en del andra torp i Hakarp var även detta i början av 1700-talet bebott av hantverkare, tillhörande Huskvarna gevärsfaktori. Hantverkare, vilka bebodde dagsverkstorp, hade i regel dräng anställd som skötte dagsverksskyldigheten på herrgården, vanligen tre dagar i veckan och resten av veckans dagar skötte torpets eget jordbruk. Från 1785 har det dock varit bebott och brukats av dagsverkstorpere ända till den siste torparen Joel Karlsson flyttade därifrån till egen fastighet i Knutstorp 1908. Jordbruket lades sedan under herrgårdens eget bruk till 1912, då Olstorp av-söndrades och försålades till muraren Emil Larsson. Det hade då en total areal om 11,72 hektar varav 3 hektar åker och resten hagmark.

—1784

Beredaren Jöns Jönsson Oxelqvist f 1722 22/8
h Elin Månsdotter f 1715 27/9
d Britta f 1748 5/8
s Jöns f 1750
d Annika f 1753 3/1
s Måns f 1756 20/10

1785—1793

Torparen Märten Andersson f 1762
h Catharina Andersdotter f 1762

1793—1802

Torparen Sven Andersson f 1765
h Maria Johansdotter f 1762
s Johan f 1793
d Stina f 1797
s Anders f 1800

1802—1823

Torparen Anders Andersson f 1763 29/5
h Maria Johansdotter f 1754 25/7
d Britta f 1796 16/7

1823—1824

Torparen Peter Johansson f 1797 26/10
h Cajsa Greta Nilsson f 1795 27/6

1824—1854

Torparen Johannes Jaensson f 1798 7/7
h Maja Svendsdotter f 1795 8/3
s Sven Peter f 1826 26/12
s Johan f 1830 9/8
d Maja Lisa f 1835 21/6

1854—1865

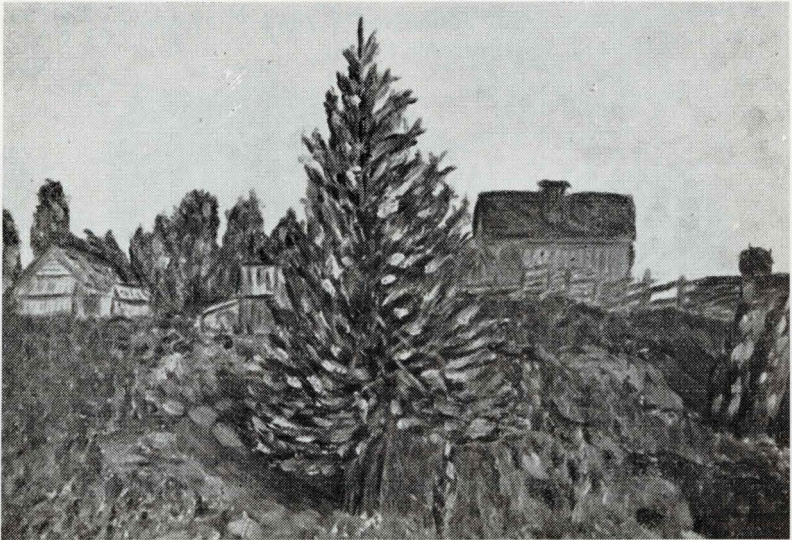
Torparen Nils Johannisson f 1822 23/11
h Stina Jaensdotter f 1819 17/6
s Johan August f 1855 2/9
s Alfred f 1858 16/9

1865—1891

Torparen Andreas Svensson f 1831 6/1
h Maja Katrina Abrahamsdotter f 1836 10/5
d Christina Dorothea f 1862 29/1
d Mathilda f 1865 13/12
d Josephina f 1870 12/10
s Johan Vilhelm f 1870 12/10

1891—1908

Torparen Joel Karlsson f 1854 22/2
h Anna Sofia Olofsdotter f 1855 21/6
s Karl Johan f 1883 27/9
d Ellen Judit Maria f 1887 22/1
s Ernst Emil f 1889 20/3
d Edit Adina f 1891 12/4
d Rut Ester Sofia f 1894 19/2

*Torpet Källerödjan, efter oljemålning av Karl Nyström
omkring 1916*

KÄLLERÖDJAN.

Torpet Källerödjan är mycket gammalt. Namnet har det troligen fått av den källa som finnes i torpets hage, en källa med så starkt vattenflöde att den icke sinat under de torraste perioder. Källerödjan har så långt tillbaka, som gått att utforska, varit dagsverkstorp under Hakarps säteri med en dagsverksskyldighet av tre dagar i veckan förutom de vanliga kvinnohjälpena vid slätter, byk, slakt m. m. Torpstugan var av vanlig typ med ett rum och kök, den var 9 meter lång och 5,4 meter bred samt täckt med näver och torv. Förutom denna stuga fanns även en mindre på samma

gårdstomt. Denna uppfördes på 1850-talet av dåvarande torparen Anders Jaensson på egen bekostnad såsom undantagsstuga, då han började bliva gammal. Han fick icke bebo sin ålderdomsstuga mer än ett par år, han dog 1857, och stugan såldes till förre torparen på Stora Björnåsen Carl Nordström, vilken bebodde den till sin död och efter honom hans änka Johanna Johannisdotter. Sedan även hon dött, inlöstes stugan, som stod på ofri grund, till herrgården.

Torpet Källerödjan med tillhörande jordområde om 10,3 hektar avsåndrades från huvudgården och försålles 1912 till dåvarande innehavaren Oskar Dag, vilken ännu bebor och brukar detsamma. Ågaren har, sedan det friköptes, nybyggt samtliga hus, odlat ytterligare åker och av all sten från stenröjningen på åkrarna har stengärdesgårdar upplagts. Källerödjan räknas nu till socknens mest välskötta jordbruk.

Brukare från mitten av 1700-talet ha varit:

1760—1802

Torparen Anders Mårtensson f 1735
h I. Ingrid Svensdotter f 1734 20/12
s Mårten f 1762 26/7
s Sven f 1765 2/11
s Lars f 1775 23/8
h II. Maria Nilsdotter f 1755
d Ingrid f 1784
d Maria f 1786
s Nils f 1788
s Anders f 1790
d Stina f 1793

1802—1814

Torparen Nils Jönsson f 1758 6/8
h Christina Hansdotter f 1768 1/10

1814—1857

Torparen Anders Jaensson f 1785 10/8
h Maja Catharina Jönsdotter f 1781 14/6
s Johan f 1819 18/12

1857—1864

Torparen Carl Gustaf Hansson f 1829 1/1
h Britta Stina Samuelsdotter f 1833 3/10
s Johan Fredrik f 1855 9/11
s Carl August f 1857 29/9
s Clas Viktor f 1860 26/12

1864—1869

Torparen Carl Jonasson f 1829 12/7
h Sara Christina Johannisdotter f 1823 18/1

1869—1879

Torparen Carl Johan Oscar Samuelsson f 1839 16/12
h Anna Lena Petersdotter f 1837 25/12
d Helga Christina f 1865 23/7
s Carl Simon f 1868 7/6
s Gustaf Aron f 1871 3/3
s Henning Edvard f 1876 3/1

1879—1889

Torparen Gustaf Hulting f 1837 23/10
h Klara Sofia Olofsdotter f 1838 28/2
d Augusta Elisabeth f 1875 18/10

1889—1892

Torparen Per Johan Sjöberg f 1826 7/5

1892—1893

Torparen Carl Emil Johansson f 1852 22/1
d Anna Elisabet f 1889 23/2

1893—1903

Torparen Nils Johan Dag f 1838 24/1
h Anna Stina Magnusdotter f 1842 23/8
d Hanna Emilia f 1868 7/6
s Ernst f 1873 30/4
s Knut f 1880 19/2
s Oskar Fredrik f 1883 19/4

1903—

Torparen Oskar Fredrik Dag f 1883 19/4
h Hulda Emilia Gustafsson f 1877 26/9
d Rut Karin Maria f 1902 4/7
d Anna Lilly Elisabet f 1904 7/11
s Gustaf Konrad f 1907 24/6
d Elsa Sigrid Elvira f 1909 11/11

Hakarps erkända sjukkasse åren

1934—1954

Den 31 december 1954 var en dag av stor betydelse för sjukkasseverksamheten. Denna dag skulle de erkända sjukkassornas frivilliga verksamhet upphöra, och till följd av statsmakternas beslut, från den 1 januari 1955 övergå i de allmänna sjukkassornas obligatoriska verksamhet.

Lämpligt torde det därför vara, att lämna en kort översikt av arbetet inom Hakarps erkända sjukkasse för den tid, som verksamheten pågått, d. v. s. åren 1934—1954.

När lagen om erkända sjukkassar skulle tillämpas för sjukkassorna inom Hakarp uppdrogs åt Stensholms arbetares sjuk- och begravningskasse, såsom varande den största inregistrerade kassan i Hakarp, att bilda lokalsjukkasse enligt den nya lagen. Vid möte som nämnda kasse höll den 11 augusti 1931 uttalade den sig för att bilda lokalkasse med Hakarps kommun som verksamhetsområde. För att utröna intresset för frågans lösning på detta sätt hölls ett allmänt möte i Betania den 21 april 1933. Därvid framkom även förslag om att frågan skulle lösas genom uppgående i Huskvarna stads erkända sjukkasse. För att alla medlemmar skulle få tillfälle att uttala sig i denna fråga beslöts att en omröstning skulle företagas. Omröstningen som skedde 2—3 och 4 maj 1933 fick en klar majoritet för bildandet av lokalsjukkasse i Hakarp.

Stensholms arbetares sjuk- och begravningskasse hade tidigare hos Socialstyrelsen begärt att den del av verksamheten som avsåg begravningshjälp skulle ombildas med namn av Hakarps sockens begravningskasse och med hela kommunen som område. Enligt denna önskan företog Socialstyrelsen en uppdelning av kassans fond så att viss del, eller kronor 5.630:—, kom att tillföras sjukkasseverksamheten och övergick som fondandel till den nya lokalsjukkassen.

Som första styrelse valdes John Andersson, Josef Svensson, Axel Klintin, Petrus Pettersson och Oscar Svensson. De två förstnämnda har sedan utan avbrott tillhört styrelsen. Till revisorer valdes Gustaf Granqvist och Gustav Lago.

Då så gott som alla dåvarande sjukkassamedlemmar inom Hakarp överfördes till den erkända sjukkassen ökades medlemsantalet så att efter ett år 434 personer voro anslutna. Självhjälpsfonden var efter ett års verksamhet kronor 8.907:01. Kassen har sedan fortsatt att gå framåt, dels genom överlåtelse av andra kassar men framförallt genom nyanslutning. Inträde har beviljats för 1.659 personer, därav

120 genom kollektivt inträde. Överflyttade hit från andra kassor är 1.562 medlemmar. Överlåtna från andra kassor är 64 medlemmar. Avförda på grund av obetalda avgifter är 466 personer. Överflyttade till andra kassor är 1.575 medlemmar och avlidna är 135 medlemmar. Den 31 dec. 1954 var medlemsantalet 1.528.

Bland avlidna medlemmar som tidigare nedlagt ett gott arbete för sjukvårdsföreningen kan nämnas J. H. Eklund, Frans Andersson, Harry F. Johansson, Einar Andersson, Gustaf Granqvist och Erling Jonsson. Deras insats i sjukvårdens arbete minnes vi med tacksamhet.

Som betydelsefulla förändringar och framsteg under verksamhetstiden kan nämnas. Införande av sjukvårdsförsäkring för medlemsbarn under 15 år, samt sjukhusvård utan avdrag av sjukpenningen. Barnförsäkringen infördes 1937 och medförde ingen förhöjning av medlemsavgiften enär Hakarps kommun beviljade anslag till sjukvården. Sjukhusvård med oavkortad sjukpenning kom till 1943. År 1944 omorganiserades verksamheten. Kassen blev 90 dagars kassa och ombudsinstitution infördes. Ersättning av viss del av kostnader för läkemedel tillkom också under detta år. Verksamheten hade också ökat så att det blev lämpligt att anställa en helt avlönad tjänsteman. År 1949 begärde kassen att få bli obligatorisk kassa för Hakarps kommun. År 1952 höjdes inträdesåldern till 55 år och infördes de högre sjukpenningssklasserna. Genom beslut av tillsynsmyndigheten under år 1953 blev det fastslaget att kassen skulle bilda allmän sjukvård för Hakarp och Lekeryds kommun vid den nya lagens ikraftträdande.

Under de 21 verksamhetsåren har styrelsen haft 243 sammanträden och kassen har avhållit 34 möten. Såsom ledamöter i styrelsen under dessa år har fungerat John Andersson 1934-1954, Josef Svensson 1934-1954, Axel Klintin 1934-1945, Oscar Svensson 1934, Petrus Pettersson 1934-1939, Eskil Lago 1935-1946, Einar Andersson 1940-1941, Gunnar Sandberg 1942-1954, Ragnar Tengvall 1946-1954 och Georg Johansson 1947-1954.

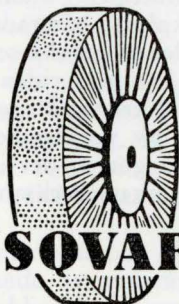
Revisorer under den erkända sjukvårdens tid har varit Gustaf Granqvist 1934 samt 1945-1947, Gustav Lago 1934, Albin Karlsson 1935-1944, Josef Nyberg 1935-1945, Karl Ekholm 1946-1954 och Valter Nyström 1948-1954. Centralsjukvårdens representant i revisionen har varit Peder Henriksson 1934-1935, Harry F. Johansson 1936, Hans Johansson 1937-1950, Åke Streiffert 1951, Fred Streiffert 1952 samt Gunnar Ögge 1953-1954.

I medlemsavgifter till kassen har influtit kronor 473.162:42. Statsbidrag har kassen åtnjutit med kr. 144.734:52. Utgifterna för sjukpenning och sjukhusvård uppgår till kr. 408.099:50. Antalet sjukdagar är 117.241. För läkarvård har utbetalats kr. 161.967:01. Kostnaderna för läkemedel uppgår till kronor 83.205:58.

För centralsjukkassans räkning har i medlemsavgifter uppburits kronor 569.144:— samt utbetalts i sjukhjälp kronor 497.381:77.

Som framgår av dessa axplock, hämtade ur de gångna årens protokoll och kassaböcker, är det en ganska omfattande verksamhet som bedrivits. Kassans strävan har hela tiden varit, att bli till så stor hjälp som varit möjlig vid de trångmål, som alltid uppstår vid sjukdom. När vi nu, vid slutet av verksamheten för Hakarps erkända sjukkasse, blickar framåt, så gör vi det i den fasta förhoppningen att den nya formen av sjukkasseverksamheten skall bli till ännu bättre gagn.

Josef Svensson.

HUSQVARNA

Kvalitetsmärket

för

BORSTAR

och

PENSLAR

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

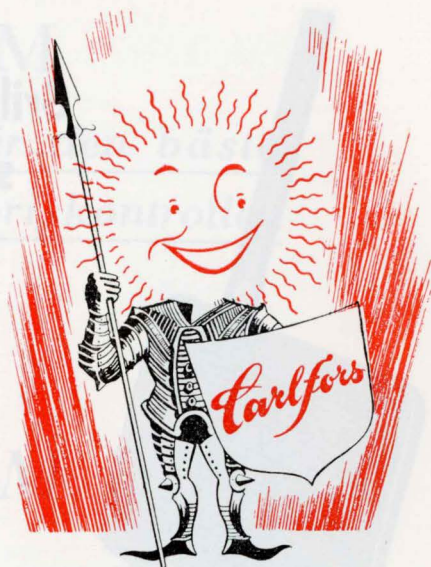
Huskvarna

Tel. 326 00

Gå ej

över än
efter vatten!

SKYDDAR OCH
LYSER UPP

Begär alltid

CARLFORS

Bronsfärger!

**Grillen
som
blivit
en
succé**

EBE-VERKEN AKTIEBOLAG

Tel. 32 550

HUSKVARNA

KONSUM

är den bästa
priskontrollen

BLIV MEDLEM I

KONSUM UNION

Reservoarpennor

i prislägen som passar alla.

Idealisk present för högtidsdagar.

Rydheims Bokhandel

HUSKVARNA

Telefoner: 30044 och 30244

Kontor i HUSKVARNA

FULLSTÄNDIG BANKRÖRELSE

Telefoner: Linjeväljare:

- 30012 Kamrer och kontorsföreståndare
- 30049 Kassa, check-, kapital- & sparkasseräkn.
- 30390 Växelinlösen
- 33260 Lån, Utl. uppdrag och Resetjänst.

Sällskaps-

Resor

**Rosenqvists
Omnibustrafik**

REKOMMENDERAS

*

Huskvarna.

Tel. 301 86

Gäller det ...

*Idrott
Fiske
Skinnkläder
Sportkonfektion*

Vänd Eder till

**Huskvarna
Sport-
magasin**

Tel. 308 67

JÖNKÖPINGS LÄNS BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG

*Brand-, ansvars-, vattenlednings-
skadeförsäkringar m. m.*

Ombud i Hakarp:

Nämndeman Gunnar Hakeman, Hakarps säteri.

Tel. 301 35

JÖNKÖPINGS LÄNS SLAKTERIFÖRENING

Affären Petersberg

Rekommenderas

Tel. 30566

Under 65 år

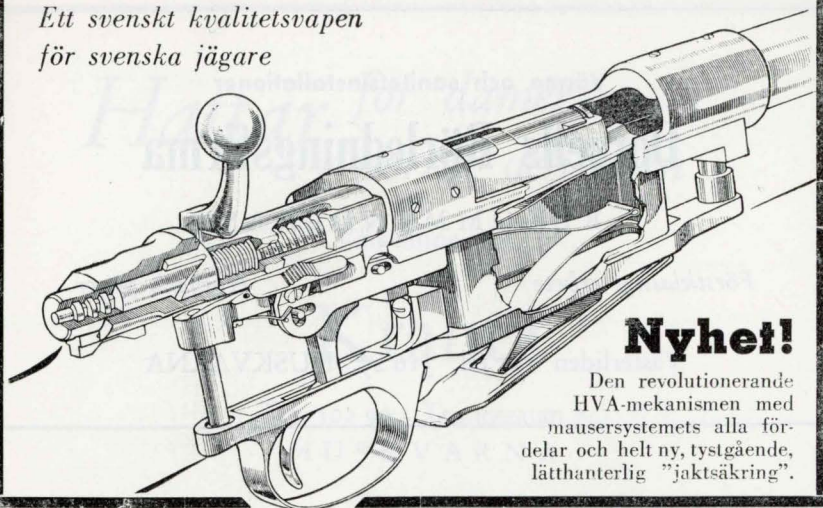
har vi stått till tjänst med alla slag av tryck

Länstryckeri AB

JÖNKÖPING

Dalslundsgat. tel. växel 194 40. Barnarpsgat. 28, tel. 11066

*Ett svenskt kvalitetsvapen
för svenska jägare*

Nyhet!

Den revolutionerande
HVA-mekanismen med
mausersystemets alla för-
delar och helt ny, tystgående,
lätthanterlig "jaksäkring".

Husqvarna nya repeter- studsare, vapnet med de många finesserna

- Lätt att plundra -- magasinbotten med gångjärn och snabbblås.
- Elegant utseende — stock i prima fransk valnöt. Kombinerad slutstycksspärr och utkastare inbyggd i lådan.
- Styrhylsan liksom lådan mjukt utformad — inga utstående hörn och kanter.
- Ny tystgående slidsäkring, lågt monterad — väl skyddad.

Husqvarna

HUSQVARNA VAPENFABRIKS AB • HUSKVARNA

Värme och sanitetsinstallationer

Dorsells Rörledningsfirma

REKOMMENDERAS

Förstklassigt arbete

Humana priser

Västerliden 11, tel. 316 25, HUSKVARNA

Gamla foton, bouppteckningar, köpebrev och andra handlingar som belysa bygdens kulturliv mottagas tacksamt för avskrift och fotografering.

Hakarps Hembygdsgård.

Hattar för damer, herrar och barn

Välkomna till

Krantz

Tel. 302 99 - Tegnergatan 7

HUSKVARNA

Henningsons Byggnadsfirma

HUSKVARNA

Arkitektkontoret:

Industribyggnader, Bostadshus och Villor, Ombyggnads- och Reparationsarbeten av alla slag.

Kontoret, Långg. 31, Tel. 32650

Byggm. I. Henningssons bostad ankn. 32651

Verkm. Ch. Ottosson 31455

Verkm. Å. Nilsson 31453

Verkm. B. Larsson 31983

Byggnadsavd.:

Byggnadsritningar, Arbetsbeskrivningar, Handlingar till myndigheter
Kontrollantskap, Avvägningar

Ljuskopiering.

Ritkontoret, Gillesgatan 11,

Telefon 32652.

Föreståndare K. E. Lindell,

bost. Norra Parkgat. 60. Tel. 31454.

Holmers *Herrekipering*

Tel. 309 90

Erik Dahlbergsgatan 10
HUSKVARNA

Björténs *Livsmedel*

Egnahemsvägen 10

Tel. 60

ERIKSBERGS

*Blomster-
odlingar*

Tel. 303 88

Allt i

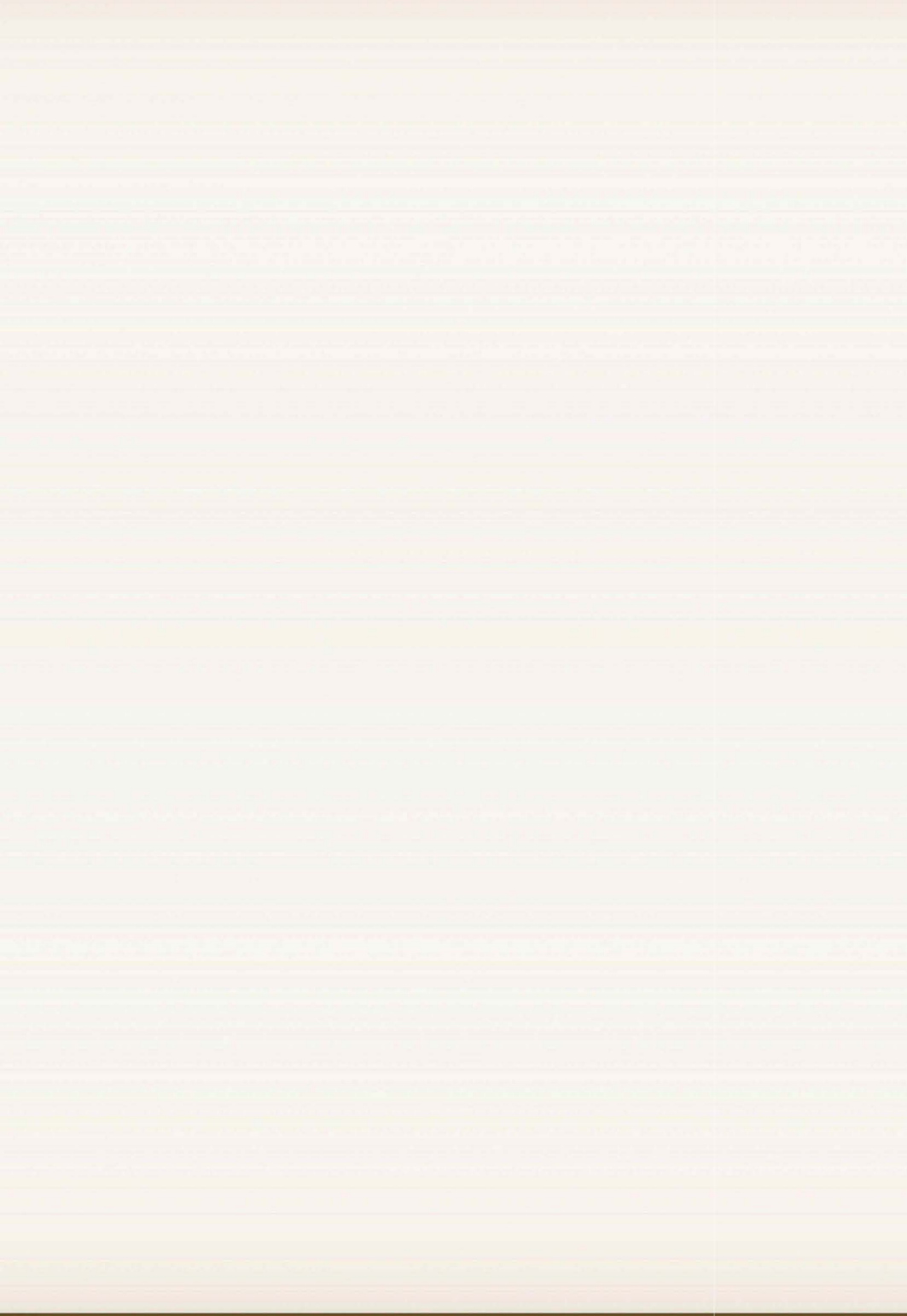
SPECIER, FRUKT, KONFEKTYRER
JÄRN- och FODERVAROR.

ERIC SANDQVIST

SPECERI- och LANTAFFÄR

Tel. 305 81

GYNNA ORTENS KÖPMANNABUTIK!

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

Jönköpings Stads och Läns Sparbank

Avdelningskontor i Huskvarna, Kungsg. 35. Tel. 30181

Lyxkaffe - Javablandning

i detaljhandeln och i parti

KOLONIALBOLAGET

Tel. 303 53 — 306 43

När det gäller textilier

gynna

THOMBRITTS

PETTERSBERG. Telefon 313 29

MARIEHOLMS

Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 30904

REKOMMENDERAS.

Sigrids Livsmedel

PETERSBERG

Sigrid Dahlqvist

Tel. 30151

REKOMMENDERAS.

PETERSBERGSKIOSKEN

tobak, tidningar,

frukt, choklad,

konfekt, läskedrycker.

Tel. 30341.

Blombergs

Bliv medlem i

Hakarps hembygdsgård!

MARIEHOLMS

*Reklam för alla
Sjunde Lärsmedel
Länköpings Stads och Långs Skolembank*

REKOMMENDERAS

Sjunde Lärsmedel

Länköpings Stads och Långs Skolembank

Avdelningskontor i Tomtebodavägen
Tel. 1911

REKOMMENDERAS

Lyxkaffe - Lavabland
PETERSBERGSKIOSKEN

KOLONIALBLAND

Blomborgs

När det gäller textilier

gynn

i mellan till

THOMBRITTS

PETERSBERG

